

BIJLAGE 1 - VOORTGANGSRAPPORTAGE IJKPUNT SOCIAAL MINIMUM CARIBISCH NEDERLAND 2022

De toenmalige staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft in de voortgangsrapportage ijkpunt bestaanszekerheid Caribisch Nederland van 27 juni 2019¹ toegezegd om beide Kamers jaarlijks te informeren over de voortgang van de gezamenlijke inzet van het kabinet en de openbare lichamen om de situatie van inwoners van Caribisch Nederland te verbeteren. In deze bijlage wordt gerapporteerd over de voortgang.

Bij het vaststellen van een ijkpunt voor het sociaal minimum in 2019 is uitgegaan van de minimaal noodzakelijke kosten die naar voren zijn gekomen uit het onderzoek van Regioplan.² Het onderzoek liet zien dat een aanzienlijk deel van de mensen in Caribisch Nederland moeite heeft om rond te komen. Het kabinet en de openbare lichamen zijn samen aan zet om de in het onderzoek van Regioplan waargenomen kloof tussen de inkomens en noodzakelijke kosten van levensonderhoud te dichten. Om het ijkpunt voor het sociaal minimum te bereiken is er gekozen voor een driesporenaanpak. Dit betreft naast het verhogen van de minimumlonen en –uitkeringen, het verlagen van de kosten van levensonderhoud en het werken aan de economie en arbeidsmarkt. In paragraaf I van deze bijlage wordt de voortgang op de drie sporen beschreven. In Paragraaf II is de indexering van het ijkpunt bestaanszekerheid voor 2022 opgenomen en wordt u geïnformeerd over de monitoring van het ijkpunt bestaanszekerheid. Tevens wordt u geïnformeerd over de nieuwe indexeringswijze van het ijkpunt, zoals is gecommuniceerd in de voortgangsrapportage in 2021. In paragraaf III is de ontwikkeling van het inkomen van diverse huishoudtypes over de jaren heen in beeld gebracht. In paragraaf IV zijn de tabellen opgenomen waarin de bedragen van de werkelijke kosten voor levensonderhoud uit het rapport van Regioplan (2018) voor 2022, net als in voorgaande jaren, zijn geïndexeerd met de consumentenprijsindex per bestedingscategorie per eiland. Tot slot zijn – vanwege de nieuwe indexeringsystematiek – uitgesplitst naar eilandniveau in paragraaf V de herziene ijkpuntbedragen en in paragraaf VI de herziene tabellen opgenomen met de verhouding tussen het besteedbaar inkomen en ijkpunt voor het sociaal minimum.

Paragraaf I – Voortgang driesporenaanpak

A. Inkomenskant

Wettelijk minimumloon en uitkeringen

In lijn met de motie Wuite c.s.³, heeft het vorige kabinet het wettelijk minimumloon (Wml) en de minimumuitkeringen (onderstand, algemene ouderdomsverzekering (AOV) en algemene weduwen- en wezenverzekering (AWW)) in Caribisch Nederland met 10% verhoogd per 1 januari 2022. Dit betrof een totaalverhoging van 10%, bestaande uit een correctie voor de inflatie, aangevuld met een beleidsmatige verhoging per eiland. Zo zijn voor Bonaire boven op de inflatiecorrectie van 4,3% het Wml en de minimumuitkeringen beleidsmatig met 5,7% verhoogd. Voor Sint Eustatius en Saba betrof het een beleidsmatige verhoging van respectievelijk 7,6 en 6,8% bovenop de inflatie.

Tabel 1: *Wettelijk minimumloon en uitkeringen op Bonaire (bedragen USD per maand).*⁴

	2019	2020	2021	2022
Wettelijk minimumloon	905	950	950	1.045
Volledige AOV	652	684	684	752
Basisbedrag onderstand	362	379	379	418
Toeslag zelfstandig wonen onderstand	136	143	143	236
Toeslag gezamenlijke huishouding onderstand	130	137	137	236
Kindertoeslag eerste kind onderstand	64	67	67	73
Kindertoeslag tweede en derde kind onderstand	33	35	35	39
Toeslag arbeidsongeschiktheid onderstand	239	427	427	470
Toeslag AOV onderstand	-	427	570	628

¹ Kamerstukken II, 2018/19, 35000-IV, nr. 61.

² Bijlage bij Kamerstukken I, 2017/18, 34775-IV; CXIX, nr. S.

³ Kamerstukken II, 2021/22, 35925-IV, nr. 26.

⁴ De bedragen zoals weergegeven voor 2022 betreffen de actuele bedragen per 1 juli 2022. In het geval van de onderstand zijn de bedragen in de tabel omgerekend vanuit de geldende tweewekelijkse bedragen. Bovendien worden de toeslagen bij elkaar opgeteld gemaximeerd tot de hoogte van het Wml.

In paragraaf III is de ontwikkeling van het wettelijk minimumloon, de uitkeringen en de kinderbijslag voor een aantal huishoudtypen per eiland vanaf 2011 weergegeven. Het betreft een illustratie van de inkomens voor zowel werkenden als niet-werkenden op basis van de ontwikkeling van het wettelijk minimumloon en de uitkeringen.

Het verhogen van het wettelijk minimumloon en de daaraan gekoppelde minimumuitkeringen (onderstand, AOV en AWW) is ook de komende jaren het belangrijkste instrument uit het coalitieakkoord om bestaanszekerheid voor inwoners in Caribisch Nederland te verbeteren. Om het ijkpunt sociaal minimum te realiseren, worden deze kabinetsperiode het wettelijk minimumloon en de uitkeringen fors verhoogd. Het wettelijk minimumloon ligt op Bonaire, Sint Eustatius en Saba anno 2022 respectievelijk 11%, 21% en 16% boven het niveau van het ijkpunt voor het sociaal minimum van de afzonderlijke eilanden. De komende jaren wordt het wettelijk minimumloon verder verhoogd waarbij het niveau boven het ijkpunt voor het sociaal minimum komt te liggen, zodat (gaan) werken blijft lonen. De beoogde verhogingen worden vanaf 2023 jaarlijks, en stapsgewijs, doorgevoerd waarbij wordt toegewerkt naar de situatie dat het ijkpunt sociaal minimum in 2025 70% van het wettelijk minimumloon bedraagt. Hiervoor wordt voorzien in de periode 2023-2025 door het wettelijk minimumloon op Bonaire, Sint Eustatius en Saba idealiter met respectievelijk 28%, 18% en 23% beleidsmatig te verhogen, bovenop de jaarlijkse correctie voor inflatie. Met deze inzet sluit het kabinet, conform de afspraken in het coalitieakkoord, op hoofdlijnen aan bij het 'Akkoord van Kralendijk' van de Centraal Dialoog Bonaire. Voor de minimumuitkeringen onderstand, AOV en AWW, is de groeiopgave identiek.

Tijdens haar werkbezoek aan Caribisch Nederland in mei jl. heeft de minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen bereidheid aangekondigd om van haar kant de nodige stappen aan de inkomenskant te zetten, zodat het ijkpunt sociaal minimum per 1 januari 2025 gerealiseerd kan zijn. Het doel is om de onderstand voor een alleenstaande en paren die zelfstandig wonen, alsook de AOV voor alleenstaanden en paren, tussen 2023 en 2025 te verhogen tot het niveau van het ijkpunt voor de desbetreffende huishoudcategorieën, zodat iedereen – uitkeringsgerechtigden inbegrepen – kan voorzien in de noodzakelijke kosten van levensonderhoud. Voor deze verhogingen heeft het kabinet budget gereserveerd uit de zogenaamde 'CN-envelop' dat qua bedrag oploopt tot € 6,5 miljoen structureel in 2025. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) draagt daarnaast vanuit het principe van 'comply or explain' aanvullend (oplopend) € 7,8 miljoen structureel bij. Vanwege de gewenste verhouding ten opzichte van het wettelijk minimumloon volgen de minimumuitkeringen (in beginsel) de verhogingen van het Wml, waarmee wordt geborgd dat (gaan) werken (en eventueel meer werken) aantrekkelijk blijft en lonend is.

Het kabinet heeft aanvullende koopkrachtmaatregelen voor Europees Nederland en Caribisch Nederland getroffen. Eén van de maatregelen is om de AOV versneld te verhogen naar het niveau van het ijkpunt sociaal minimum per 1 januari 2023 in plaats van stapsgewijs per 1 januari 2025 zoals was beoogd. Gepensioneerden hebben geen verplichting tot arbeidsinschakeling zoals bij de andere minimumuitkeringen wel geldend is, waardoor er op dat punt geen belemmering is om de uitkeringen te verhogen. De omstandigheden nopen thans tot een versnelde verhoging van de AOV, waardoor kwetsbare ouderen beter worden ondersteund bij de stijgende kosten van levensonderhoud.

De opgave om het minimumloon en –uitkeringen met respectievelijk 28%, 18% en 23% voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba te verhogen is van substantiële aard en kan helaas niet van de één op de andere dag worden verwezenlijkt. Verdere verhoging van de minimumuitkeringen dient in samenhang met de ruimte voor het verhogen van het minimumloon te worden gezien. Het concrete tijdspad richting 2025 zal in nauwe samenwerking verder moeten worden uitgestippeld met betrokken partijen in Caribisch Nederland. Het verhogen van het wettelijk minimumloon komt, in tegenstelling tot de minimumuitkeringen, immers ten laste van werkgevers. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de economische situatie van dat moment, de draagkracht bij werkgevers en veronderstelde arbeidsmarkteffecten. Andersom geldt ook dat, bij gunstige economische ontwikkelingen, eveneens kan worden gezien of versnellen mogelijk is. Een andere afweging voor betrokken partijen is de voortgang op de beleidsinzet van het Rijk en openbare

lichamen om de kosten van levensonderhoud te verlagen. Zo stelt de Centraal Dialoog Bonaire in haar 'Akkoord van Kralendijk' verdere verlagingen van de kosten randvoorwaardelijk voor het zetten van verdere stappen ten aanzien van het wettelijk minimumloon.⁵ Om bovengenoemde redenen is een stapsgewijze aanpak richting 2025 onoverkomelijk.

Om te bezien wat voor ruimte werkgevers zien om het minimumloon te verhogen, consulteert de minister voor Armoedebeluid, Participatie en Pensioenen jaarlijks betrokken partijen in Caribisch Nederland. Ten aanzien van een eerstvolgende stap per 1 januari 2023, zijn de Centraal Dialoog Bonaire, de Central Dialogue Statia en het openbaar lichaam Saba verzocht om een standpuntbepaling ten aanzien van de vraag met welke stap, bovenop de inflatiecorrectie, het Wml vanuit hun optiek verder verhoogd zou kunnen worden. De voor het wettelijk minimumloon en de minimumuitkeringen relevante ontwikkeling van het consumentenprijsindexcijfer komt medio oktober 2022 beschikbaar. Mede rekening houdend met de inbreng van de belanghebbende partijen uit Caribisch Nederland zal ik parallel daaraan over de additionele beleidsmatige verhoging beslissen.

De hoge inflatiecijfers zullen er overigens toe leiden dat de belastingvrije som in de Wet inkomstenbelasting BES (thans \$ 12.198 voor alle drie de eilanden) reeds in 2023 ook fors omhoog zal gaan. De belastingvrije som volgt immers de gemiddelde inflatiecijfers over 2021/2022. De verhoging van de minimumlonen met de hierboven genoemde percentages zal er naar alle waarschijnlijkheid toe leiden dat werknemers die het minimumloon verdienen, alsmede diegenen die een minimumuitkering genieten, voor een beperkt deel van het inkomen belastingplichtig worden. Dit wordt als onwenselijk beschouwd. Op grond daarvan overweegt de staatssecretaris van Financiën een wettelijk mechanisme te introduceren op basis waarvan de belastingvrije som jaarlijks zal aansluiten bij de hoogte van de minimumlonen en minimumuitkeringen. Vooruitlopend heeft het kabinet in het kader van aanvullende koopkrachtmaatregelen geld vrijgemaakt om de belastingvrije som in 2023 te verhogen.

Verder verhogen onderstand

Zoals hierboven toegelicht, verhoogt dit kabinet de onderstand deze kabinetsperiode stapsgewijs tot het ijkpunt voor het sociaal minimum, waarmee iedere inwoner kan voorzien in de noodzakelijke kosten van levensonderhoud. Vanwege de juiste verhouding tot het wettelijk minimumloon, zal de onderstand het basispad volgen van de hierboven beoogde verhogingen van het wettelijk minimumloon. De onderstand wordt volgens plan vanaf 2023 jaarlijks stapsgewijs verhoogd tot het per 1 januari 2025 het niveau van het ijkpunt sociaal minimum heeft bereikt.

De onderstand bestaat uit een basisbedrag en (eventueel aanvullend) een aantal (leef)situatie specifieke toeslagen, te weten, de toeslag zelfstandig wonen, gezamenlijke huishouding, de toeslag volledig en duurzaam arbeidsongeschiktheid, kindertoeslagen en de AOV-toeslag. Voor een tweetal leefsituaties staat de onderstand nog niet in de gewenste verhouding ten aanzien van het wettelijk minimumloon. De onderstand voor een alleenstaande die zelfstandig woont, was op 1 januari 2022 op Bonaire \$ 576 per maand. Tegelijkertijd gold dat de onderstand voor zelfstandig wonenden met een gezamenlijke huishouding op 1 januari 2022 op Bonaire \$ 726 per maand was. Dat is respectievelijk 55 en 70% van het wettelijk minimumloon en is voor de desbetreffende huishoudsituaties evident onvoldoende om te voorzien in de noodzakelijke kosten van levensonderhoud. De minister voor Armoedebeluid, Participatie en Pensioenen heeft daarom per 1 juli jongstleden een stap gezet door de toeslag zelfstandig wonen en de toeslag gezamenlijke huishouding te verhogen met respectievelijk 7,5 en 15% procentpunt ten aanzien van het Wml (naar respectievelijk 62,5% en 85% voor alleenstaanden en paren). Alleenstaanden die zelfstandig wonen ontvangen per 1 juli dit jaar een verhoging van \$ 78 per maand op Bonaire, \$ 95 per maand op Sint Eustatius en \$ 93 per maand op Saba. Wonen twee mensen zelfstandig samen, dan is de onderstand daar bovenop verhoogd met \$ 86 per maand op Bonaire, \$ 106 per maand op Sint Eustatius en \$ 104 per maand op Saba. Paren ontvangen dan een verhoging van in totaal \$ 164 per maand op Bonaire, \$ 201 per maand op Sint Eustatius en \$ 197 per maand op Saba. Met deze verhoging komen de toeslagen beter tot hun recht in verhouding tot het minimumloon.

---

⁵ [Centraal Dialoog Bonaire - Akkoord van Kralendijk 2021-2025 - 16 april 2021.docx](#), p. 9, 14-16.

Per 1 januari 2023 wordt een volgende stap gezet door de toeslag zelfstandig wonen en gezamenlijke huishouding, die bovenop het basisbedrag komt, met nog eens 7,5 en 15 procentpunt te verhogen tot aan respectievelijk 70% en 100% van het Wml. Daarmee wordt de hoogte van de onderstand verhoudingsgewijs in evenwicht gebracht met de verhouding van de kosten van levensonderhoud tussen verschillende huishoudsamenstellingen zoals Regioplan destijds heeft geconstateerd. Bovendien worden deze twee toeslagen ook verhoogd in verband met de hiervoor genoemde voorziene beleidsmatige verhoging van de onderstandsbedragen.

Bijverdienregeling in de onderstand

Bureau Regioplan heeft in opdracht van SZW in de eerste helft van 2022 een onderzoek uitgevoerd naar het functioneren en de effecten van de bijverdienregeling in de onderstand.

Onderstandsgerechtigden kunnen naast de onderstandsuitkering tot het Wml bijverdienen zonder dat de onderstand wordt gekort of beëindigd. De bijverdienregeling in Caribisch Nederland is een stuk ruimer dan de mogelijkheid tot bijverdienen voor bijstandsgerechtigden in Europees Nederland. Nu de onderstand toegroeit naar het ijkpunt voor sociaal minimum en het Wml daar boven komt te liggen, is het wenselijk om de bijverdienregeling inhoudelijk tegen het licht te houden. Dit om een beter beeld te krijgen van de rol die de bijverdienregeling speelt op het gebied van arbeidsinschakeling en de functie van de onderstand als sociaal vangnet. Regioplan heeft dit onderzoek recentelijk afgerond en het rapport treft u in de bijlage.

Het onderzoek laat zien dat bijverdienen tot aan het Wml momenteel nog noodzakelijk is om rond te kunnen komen en te voorzien in de kosten van levensonderhoud. Voor zover wordt bijverdiend, variëren de bijverdiensden in hoogte, duur en aard (incidenteel of structureel). Ook is er geconstateerd dat niet alle onderstandsgerechtigden bijverdiensden melden. Hier kunnen uiteenlopende redenen voor zijn. Informatievoorziening in combinatie met controle en handhaving is belangrijk om grip te houden op de bijverdienregeling. Uit het onderzoek van Regioplan volgt bovendien dat bijverdienen een positief effect heeft op de uitstroom uit de onderstand. Belangrijke kanttekening is dat bijverdienen in belangrijke mate afhankelijk is van persoonskenmerken. Niet iedereen kan zelfstandig met arbeid een inkomen verwerven naast de onderstand wat op den duur kan leiden tot uitstroom uit de onderstand. De minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen acht, zolang het ijkpunt sociaal minimum nog niet is gerealiseerd, het niet opportuun om de bijverdienregeling al inhoudelijk te herzien. Het ministerie van SZW gaat samen met de RCN-unit SZW bezien of, en op wat voor wijze, de informatievoorziening over de bijverdienregeling kan worden verbeterd. Om de begeleiding naar betaald werk te verbeteren, ook voor onderstandsgerechtigden, investeert dit kabinet structureel € 1 miljoen in de arbeidsbemiddeling op de drie eilanden.

Vrijlating spaargeld onderstand

Anders dan de Participatiewet bevat het Besluit onderstand BES geen bepaling over het vrijlaten van spaargeld dat is opgebouwd tijdens de periode van bijstandverlening. Het Besluit onderstand BES laat geen ruimte om deze middelen buiten beschouwing te laten, terwijl dat in de Participatiewet nadrukkelijk wel het geval is. Dit verschil met Europees Nederland is niet uitlegbaar en wordt als onbillijk ervaren. De minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen heeft daarom besloten een wijziging van het Besluit onderstand BES te initiëren om alsnog in een overeenkomstige regeling te voorzien. Ook hierbij zullen beide Kamers der Staten-Generaal worden betrokken via de geldende voorhangprocedure.

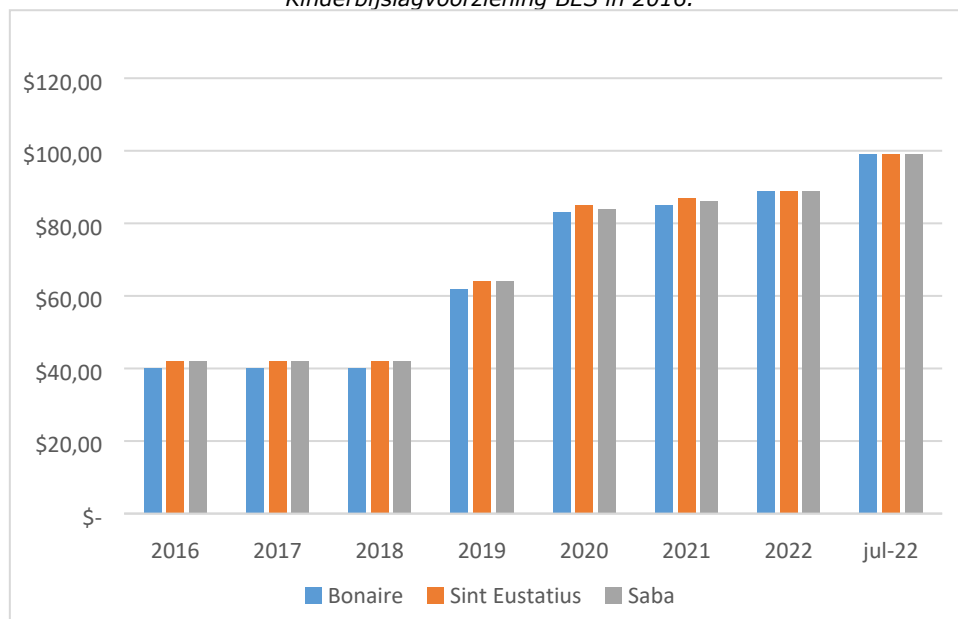
De minister heeft de RCN-unit SZW toestemming verleend op een dergelijke bepaling te anticiperen en al dienovereenkomstig te handelen. Overigens laat het niet als vermogen meetellen van spaargeld opgebouwd tijdens de onderstandsperiode, onverlet dat vanuit het afstemmingsbeginsel de onderstand kan worden verlaagd als deze kennelijk te hoog is. Hierbij kan worden gedacht aan de situatie waarin een onderstand gerechtigde structureel goederen van derden ontvangt, om niet.

Kinderbijslag

Het verschil tussen het besteedbaar inkomen en het ijkpunt sociaal minimum is relatief groot voor mensen met kinderen. Een effectief middel om het besteedbaar inkomen van de ouders te vergroten, is het verhogen van de kinderbijslag. Sinds de invoering van de Wet

Kinderbijslagvoorziening BES in 2016 heeft het ministerie van SZW daarom het bedrag van de kinderbijslag met zo'n 150% verhoogd. Als onderdeel daarvan heeft de minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen per 1 juli jongleden de kinderbijslag voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba met \$ 10 verhoogd naar \$ 99 per kind per maand. Per 1 januari 2023 wordt de kinderbijslag BES wederom met \$ 10 verhoogd naar \$109 per kind per maand. Daarmee wordt voor wat betreft de kinderbijslag een aan Europees Nederland gelijkwaardig voorzieningenniveau bereikt. Het bedrag komt dan (omgerekend) iets hoger te liggen dan het bedrag voor de gemiddelde leeftijdscategorie kinderen in Europees Nederland.⁶ In het kader van aanvullende koopkrachtmaatregelen heeft het kabinet besloten om bovenop de al geplande verhoging per 1 januari 2023 de kinderbijslag nogmaals met \$ 10 per kind per maand te verhogen. Hierdoor komt het bedrag aan kinderbijslag per 1 januari 2023 (\$ 119) (omgerekend) te liggen op het niveau van de hoogste leeftijdscategorie kinderen in Europees Nederland.

Figuur 1. De ontwikkeling van de kinderbijslag per kind per maand sinds invoering van de Kinderbijslagvoorziening BES in 2016.

Dubbele kinderbijslag intensieve zorg

Voor ouders met kinderen die veel zorg nodig hebben, is er in Europees Nederland een regeling dubbele kinderbijslag intensieve zorg. Net zoals in Europees Nederland hebben deze ouders een zwaardere zorglast en maken ze extra kosten voor hun kind. De toenmalige Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft daarom namens de toenmalige staatssecretaris van SZW toegezegd om de mogelijkheden voor een dergelijke regeling voor Caribisch Nederland te onderzoeken, en daarbij de mogelijkheid van de beoordeling van de zorgbehoefte door een lokale kinderarts te bezien. De invoering van dubbele kinderbijslag intensieve zorg vergt een wetswijziging van de Wet Kinderbijslagvoorziening BES en een Algemene Maatregel van Bestuur (met een noodzakelijke doorlooptijd voor consultatie, advisering door de Raad van State en parlementaire behandeling). Deze wetswijziging loopt mee in de Wijzigingswet SZW-wetten BES 2023, die nog bij de Tweede Kamer moet worden ingediend. Vanwege de te doorlopen parlementaire behandeling is inwerkingtreding voor 1 juli 2023 helaas niet haalbaar. De beoogde invoeringsdatum is thans 1 januari 2024.

Een belangrijk aspect bij de vormgeving van de regeling dubbele kinderbijslag intensieve zorg is de beoordeling van de zorgbehoefte van een kind. De uitvoerder van de wettelijke regeling – de bij de Rijksdienst Caribisch Nederland gepositioneerde RCN-unit SZW – heeft die kennis echter niet in huis. Daarom zal een derde partij hierin als adviseur optreden. De systematiek van de beoordeling

⁶ De systematiek van de kinderbijslagvoorziening BES is niet één-op-één vergelijkbaar met de Algemene Kinderbijslagwet (AKW) in Europees Nederland. In Caribisch Nederland geldt één bedrag voor alle kinderen van nul tot 18 jaar.

of er sprake is van intensieve zorg komt hierdoor overeen met de wijze waarop dit in Europees Nederland wordt beoordeeld. Daarbij wordt bij de vormgeving rekening gehouden met de lokale context en de omvang van de kleine doelgroep in Caribisch Nederland. Momenteel wordt met de beoogd adviseur de invoering nader uitgewerkt.

De minister voor Armoedebelid, Participatie en Pensioenen realiseert zich dat de invoering van dubbele kinderbijslag lang duurt. De minister heeft het onderwerp betrokken bij haar werkbezoek aan Caribisch Nederland in mei jongstleden. De minister heeft daarop besloten een tegemoetkoming te realiseren voor de betreffende ouders en kinderen. Deze tegemoetkoming wordt momenteel voorbereid. Een regeling hiervoor zal naar verwachting in het najaar gereed zijn. Op dat moment zal de RCN-unit SZW als uitvoerder van zowel de tijdelijke regeling als de structurele regeling hierover communiceren. Het is hierbij nadrukkelijk het streven het bereik van de regeling te maximaliseren en de belasting voor ouders en zorgprofessionals te minimaliseren en ervoor te zorgen dat de tijdelijke regeling goed aansluit bij de structurele regeling, zodra deze wettelijk ingevoerd kan worden. Een positieve beoordeling van de zorgbehoefte zal, indien het desbetreffende kind op dat moment aan de overige voorwaarden voldoet, ook worden gebruikt ten behoeve van de wettelijke regeling. Aan de hiertoe strekkende regeling wordt op dit moment de laatste hand gelegd. De verwachting is dat de eerste ouders dit najaar nog deze tegemoetkoming zullen ontvangen.

Flankerend beleid

Wetgeving sociale zekerheid

In 2018 heeft het kabinet, in de reactie op het rapport van bureau Regioplan over het ijkpunt voor sociaal minimum, tevens de wenselijkheid van een modernisering van het sociale zekerheidsstelsel uitgesproken. Daarbij is ook de verlofregelgeving genoemd.⁷

In 2019 zijn de openbare lichamen en de Centraal Dialoog Bonaire geconsulteerd over beleidsvoornemens op dit vlak aan de hand van een beleidsnotitie.⁸ Deze beleidsvoornemens zijn omgezet naar een concreet wetsvoorstel dat nog bij de Tweede Kamer moet worden ingediend. Het wetsvoorstel omvat meerdere thema's. Voorkomen van ziekteverzuim en bevorderen van re-integratie van de arbeidsongeschikte werknemers is er één van. Het voorstel is om een activeringsplicht in het domein van ziekte en arbeidsongeschiktheid te verankeren. Tevens wordt voorgesteld om de loondervingsuitkering niet langer vanaf de eerste dag van arbeidsongeschiktheid te verstrekken, maar pas vanaf de vierde dag. Om de bestaanszekerheid van werkenden te vergroten, wordt voorgesteld om de verlofregelgeving uit te breiden met een ruimere verlofregeling voor calamiteitenverlof, kortdurend zorgverlof en geboorteverlof voor de partner. Ook voor zwangere zelfstandigen wordt een uitkeringsvoorziening voorgesteld gedurende zwangerschaps- en bevallingsverlof. Dit wetsvoorstel voorziet tevens in een beperkte leeftijdsverhoging van de AOV van 65 naar 66 jaar in 2030. Dit is in lijn met de aanvaarde motie-Wuite c.s. waarin de regering wordt verzocht om te verkennen of en, zo ja, op welke wijze de AOV-gerechtigde leeftijd verhoogd kan worden waarbij de financiële besparing die dit oplevert, ingezet wordt voor verdere stappen om de inkomenspositie van inwoners van Caribisch Nederland te verbeteren.⁹ Dit sluit ook aan bij de verhoging van de pensioenleeftijd naar 66 jaar voor ambtenaren zoals die voortvloeit uit de cao en pensioenregeling. De voorstellen zijn een belangrijke stap om een ten opzichte van Europees Nederland meer gelijkwaardig stelsel te bereiken. Verdere modernisering is noodzakelijk, maar is ook afhankelijk van het absorptievermogen en moet bezien worden in de context van de situatie in Caribisch Nederland.

Momenteel wordt tevens een regeling uitgewerkt om betaald verlof mogelijk te maken voor de werknemer die optreedt als begeleider bij een medische uitzending. Een dergelijke regeling is niet bedoeld om verlofrecht voor de werknemer die als begeleider bij een medische uitzending optreedt af te dwingen, maar wel om de ruimte daartoe vanuit de financiële invalshoek te bevorderen door een loondervingsuitkering beschikbaar te stellen naar analogie van de Wet ziekteverzekering BES.

⁷ Kamerstukken II, 2017/18, 34775-IV, nr. 45.

⁸ De Central Dialogue Statia was in 2019 nog niet actief.

⁹ Kamerstukken II, 2021/22, 35925-IV, nr. 12.

Hiervoor zijn middelen voorzien uit de 'CN-envelop' van dit coalitieakkoord. Het streven is een beleidsnotitie met de contouren voor een dergelijke regeling nog dit jaar met de belanghebbende partijen in Caribisch Nederland te delen voor consultatie.

Werkloosheidsvoorziening

De Centraal Dialoog Bonaire deed al in het 'Akkoord van Kralendijk' van 16 april 2021 een pleidooi voor invoering van een werkloosheidsvoorziening, naast de bestaande eenmalige ontslaguitkering op grond van de Cessantiawet BES. Vervolgens heeft de toenmalige minister van SZW in het Commissiedebat ijkpunt bestaanszekerheid van 16 juni 2021, in lijn met de motie Van den Berg c.s., aangekondigd modaliteiten voor een werkloosheidsvoorziening uit te werken ten behoeve van de kabinetsformatie.¹⁰ Dit kabinet heeft deze bouwstenen verder ter hand genomen. De middelen uit de 'CN-envelop' uit het coalitieakkoord maken het verder uitwerken van wat ten behoeve van de formatie al op hoofdlijnen is verkend, nu budgettair mogelijk. Tijdens haar werkbezoek heeft de minister voor Armoedebeluid, Participatie en Pensioenen met de openbare lichamen afgesproken dat er nog deze kabinetsperiode een werkloosheidsregeling wordt ingevoerd in Caribisch Nederland.¹¹

Bij het uitwerken van een werkloosheidsregeling voor Caribisch Nederland staat het streven naar een gelijkwaardig beschermingsniveau voorop. Waar dit mogelijk is zal zoveel mogelijk worden aangesloten bij de systematiek van de Europees Nederlandse Werkloosheidswet. Tegelijkertijd staat op voorhand vast dat de bijzondere lokale context tot afwijkingen zal nopen. Dit kan bijvoorbeeld aan de orde zijn met het oog op de mogelijkheden in de uitvoering. Het streven is om, vergelijkbaar met het consultatieproces voor een regeling voor begeleiders bij medische uitzending, een beleidsnotitie met de contouren voor een werkloosheidsvoorziening nog dit jaar met de belanghebbende partijen in Caribisch Nederland te delen. De consultatienotitie zal voorstellen bevatten ten aanzien van onder meer de doelgroep, hoogte en duur van de uitkering, de referte-eis (toegangsvoorwaarden), de invulling van de activeringsplicht en de financiering.

Lokaal armoede -en schuldenbeleid

Bij het voorkomen en tegengaan van armoede hebben zowel het Rijk als de openbare lichamen een verantwoordelijkheid. Hieronder wordt ingegaan op de samenwerking tussen Rijk en de openbare lichamen op dit vlak, nadat eerst de inzet door de openbare lichamen wordt geschetst middels een terugblik per eiland.

Terugblik openbaar lichaam Bonaire

Een leefbaar inkomen dat voldoende is om een gezond leven te leiden, is een van de belangrijke prioriteiten in het Bestuursprogramma van het Bestuurscollege van Bonaire. Iedereen op Bonaire heeft recht op een leefbaar inkomen om een dak boven het hoofd te betalen, in basisbehoeften te voorzien, gezonde voeding te kopen en actief deel te nemen aan de maatschappij. In samenwerking met stakeholders en het rijk worden reeds concrete stappen gezet om inkomens te vergroten en kosten van levensonderhoud te verlagen.

Het openbaar lichaam Bonaire (OLB) heeft een routekaart armoede opgesteld. Deze routekaart wordt uitgewerkt in beleid en uitvoering. Daarbij wordt aandacht besteed aan een meerjarig, lokaal armoedebeluid, juridische verankering, Akseso als stevige uitvoeringsorganisatie, harmonisering in de uitvoering en communicatie. Bonaire kiest voor een kindgericht armoedebeluid vanuit een integrale aanpak, waarbij ook de omgeving van het kind wordt meegenomen. Niet alleen mensen die een beroep doen op sociale voorzieningen hebben het moeilijk om rond te komen, vooral ook een grote groep werkende armen bevindt zich in die situatie. De nieuwe organisatie Akseso, als uitvoerder van het lokale beleid voor inkomensondersteuning, krijgt de beschikking over een breed palet van maatwerkvoorzieningen om mensen met een laag inkomen te ondersteunen en te begeleiden. Voorbeelden van voorzieningen, die nu nog door het OLB worden uitgevoerd, zijn de Bijdrage Particuliere Verhuur, de energietoeslag, de eenmalige steun en vergoeding van schoolbenodigdheden. In het programma BES(t)4kids wordt samengewerkt om de kwaliteit van de kinderopvang te versterken en de kosten voor ouders te verlagen.

¹⁰ Kamerstukken II, 2022/21, 35420, nr. 334.

¹¹ Kamerstukken I, 2021/22, 35925-IV, P.

Het Bestuurscollege van Bonaire is afgelopen jaren ook actief bezig geweest met het ondersteunen van de koopkracht van de bevolking op het gebied van energie, het verlagen van de kosten van het levensonderhoud en het bewust maken van consumenten in hun koopgedrag. Het OLB, in samenwerking met Unkobon, de consumentenbond op Bonaire, werkt in dialoog met verschillende supermarkten en importeurs aan het opnieuw invoeren van een vorm van BonKompra. Dit is een mandje met basisboodschappen waar een maximumprijs voor wordt afgesproken.

Terugblik openbaar lichaam Sint Eustatius

Ruim één op de drie Statiaanse huishoudens heeft een besteedbaar inkomen dat rond of onder het ijkpunt sociaal minimum ligt en heeft moeite om in basale levensbehoeften te voorzien. Ook daarboven is een relatief grote groep huishoudens die moeite heeft om elke maand rond te komen en van paycheck naar paycheck leeft. Om die reden zijn het afgelopen jaar op Sint Eustatius diverse stappen gezet om armoede (en daaraan gerelateerde) problematiek te bestrijden door de positie van vooral kwetsbare burgers en jeugdigen te versterken, alsook door het realiseren van een sociaal vangnet. Ondanks dat het openbaar lichaam streeft naar een eiland zonder armoede waar elke burger zich thuis voelt en zich kan uiten en ontwikkelen, is er ook het besef dat er nog een lange weg te gaan is.

Het openbaar lichaam Sint Eustatius (OLE) spant zich volop in en is dankbaar voor de maatregelen die het Rijk de afgelopen jaren en specifiek in 2022 heeft geïntroduceerd. Hopelijk kan door gezamenlijke inzet deze weg zo snel en zo kort mogelijk gemaakt worden en het op een gelijkwaardig niveau met Europees Nederland komen.

In het afgelopen jaar zijn de volgende inspanningen verricht. Er hebben 78 personen succesvol deelgenomen aan arbeid- en participatie trajecten. 70 huishoudens zijn maatschappelijk ondersteund, waar ook een schuldhulpaanpak geïntroduceerd is. 90 kinderen krijgen dagelijks een gezond ontbijt op school en zo'n 350 kinderen een gezonde maaltijd op de kinder- en naschoolse opvang. Daarnaast is er voor 43 kinderen en jongeren een kindplaatssubsidie verstrekt. Op het gebied van wonen worden momenteel vijf seniorenwoningen en drie noodwoningen gebouwd en hebben drie woningrenovaties plaatsgevonden. Al deze voorzieningen komen voort uit een steeds structurelere samenwerking van het openbaar lichaam met de verschillende departementen in Den Haag maar ook met de regio; de openbare lichamen Saba en Bonaire en andere partijen, met als doel om het welzijn en ontwikkeling van de Statiaan te verbeteren. Echter er zijn er nog diverse groepen die niet structureel bereikt worden en soms is het nog zoeken hoe samen invulling te geven aan het verbeteren van de levensstandaard op Sint Eustatius.

Alleen door gezamenlijk op te trekken kan armoede en sociale uitsluiting gericht tegen worden gegaan. Gezamenlijke inspanningen zorgen ervoor dat we armoede en daaraan gerelateerde problematiek steeds beter in beeld hebben en gerichte interventies kunnen plegen. Grotere stappen en dan vooral op macroniveau zijn nodig om een nieuwe basis te creëren waarin armoede de levensstandaard op Sint Eustatius niet langer domineert. Prioriteit ligt daarbij voor de komende jaren vooral bij voldoende huisvesting en betaalbare vaste lasten, het vergroten van het opleidingsniveau, het mobiliseren naar beter betaald werk en het realiseren van een structureel sociaal vangnet. De afgelegen ligging van het eiland belemmert daarbij in sommige situaties het economisch perspectief. Al deze factoren maken dat (kenmerken van) armoede nog altijd aanwezig is op Sint Eustatius.

Terugblik openbaar lichaam Saba

De afdeling 'Community Development' van het openbaar lichaam Saba is opgezet in 2016 en is daarmee relatief jong. De orkanen in 2017 en de recente coronacrisis hakten er flink in bij diegenen in de samenleving die het toch al niet breed hebben en die kwetsbaar zijn. Het sociaalmaatschappelijk team heeft met haar outreachende werkwijze, in samenwerking met partners op Saba en dankzij financiële steun uit Den Haag, verschillende maatregelen kunnen treffen voor deze kwetsbaren. Nu is het tijd voor een nieuwe stap in de armoedebestrijding: leren van hetgeen gebeurd is en ambities formuleren voor de nabije toekomst. Dit alles is verwerkt in een armoedebeleidsplan, zoals afgesproken in de Saba Package 1.0. De titel van het armoedebeleidsplan luidt 'Poverty reduction and social inclusivity. Building towards a more socio-

economic empowered society'. Dit vanuit de gedachte dat "Inclusion is not a matter of political correctness. It is the key to growth." (ds. Jessy Jackson).

Op Saba zien we grofweg twee groepen die met forse armoedeproblematiek te maken hebben. Armoedeproblematiek die versterkt is/wordt vanwege de algehele economische situatie met als resultaat dat de kosten van het levensonderhoud op Saba in een korte tijd flink zijn toegenomen. De twee groepen die we zien zijn: 'de working poor' en 'the poorest of the poor'. De eerste groep heeft meestal financiële hulp nodig en begeleiding in het doorbreken van de negatieve cirkel. Kortom, empowerment om financieel stabiel te raken. De tweede groep heeft echter hulp nodig bij elementaire zaken zoals werk, zaken regelen bij instellingen en hulp in de directe woon- en leefomgeving. Dit zijn mensen die vaak langdurige begeleiding en/of hulp van sociaalmaatschappelijk werk nodig hebben. De afgelopen jaren is een waaier aan instrumenten, aanpakken, concrete maatregelen en hulp ontwikkeld om beide doelgroepen van dienst te kunnen zijn. Daarbij kan onder andere worden gedacht aan schuldhulp, beschut werk, aangepast werk binnen de reguliere arbeidsmarkt, sociaalemotionele begeleiding, crisisinterventie, financiële hulp, praktische hands-on ondersteuning bij allerlei zaken, kindplaatssubsidies, lifestyle begeleiding, een hygiënische en veilige leefomgeving, bouw van sociale woningen gebouwd etc.

Deze inzet doet het openbaar lichaam Saba niet alleen, maar nadrukkelijk in samenwerking met partners op het eiland en daarbuiten. Daarbij is het de ambitie om, nog meer dan nu het geval is, schouder aan schouder op te trekken met SZW. Daarbij kijken we ook naar de invoering van één loket uit het oogpunt van gemakkelijke dienstverlening voor de burger. We verwachten dat dit winst oplevert in de samenwerking tussen de eilandelijke- en Rijksoverheid ten behoeve van de burger.

Betere samenwerking tussen rijk en openbare lichamen

Het aanpakken van de armoede in Caribisch Nederland is een brede opgave, waarbij samenwerking tussen Rijk en openbare lichamen cruciaal is. Daarbij geldt ook zeker dat nadere samenwerking en het uitwisselen van ervaringen en informatie nuttig kan zijn om de eigen rol zo goed mogelijk te spelen. Daarmee wordt ook invulling gegeven aan de motie Ceder c.s.. Deze motie roept op om in gesprek te gaan tussen Rijk en openbare lichamen om te komen tot een beter inzicht en beleid ten aanzien van mensen die te maken hebben met armoedeproblematiek.¹²

Zoals hierboven al genoemd, is hierover in het Saba Package 2.0 afgesproken dat er de komende tijd stappen worden gezet richting een éénloketfunctie voor inwoners van Saba vanuit SZW en openbaar lichaam, om tot een integrale aanpak te komen, korte(re) communicatielijnen en betere publieke dienstverlening. Op Bonaire zal de RCN-unit SZW in overleg treden met het openbaar lichaam Bonaire en de recent opgerichte uitvoeringsorganisatie Akseso over wensen en mogelijkheden om meer informatie uit te wisselen om zo vanuit het eilandelijke armoedebeleid gericht inwoners te kunnen ondersteunen. Op Sint Eustatius zal de RCN-unit SZW eveneens in gesprek treden met het openbaar lichaam, conform afgesproken in het recent ondertekende afsprakenakkoord tussen Rijk en openbaar lichaam. Daarbij ligt de nadruk op het waar mogelijk versimpelen van aanvraagprocedures voor minimumuitkeringen en het tegengaan van niet-gebruik van beschikbare instrumenten.

De motie Ceder c.s. doet ook de suggestie om de bijzondere onderstand door de openbare lichamen te laten uitvoeren. In de voortgangsrapportage ijkpunt bestaanszekerheid Caribisch Nederland 2021 is ten aanzien van de bijzondere onderstand melding gemaakt van het voornemen om de taakuitvoering van de bijzondere onderstand op Saba over te dragen aan het openbaar lichaam. Hierbij is de streefdatum 1 oktober 2021 genoemd. Gebleken is echter dat de voorbereidingen van de zijde van het openbaar lichaam Saba meer tijd vergen dan aanvankelijk is voorzien. Dit betreft met name het opstellen van de daartoe strekkende eilandsverordening en het vaststellen hiervan door de eilandsraad.

---

¹² Kamerstukken II, 2021/22, 35935-IV, nr. 53.

Het ministerie van SZW zal, in lijn met de motie Ceder c.s., de mogelijkheid van taakoverdracht van de bijzondere onderstand ook voor Bonaire en Sint Eustatius verkennen. Deze bereidheid is vastgelegd in het Afsprakenakkoord Sint Eustatius 2022-2023 en de Bestuurlijke Werkafspraken Bonaire. Het overdragen van deze taak kan op termijn bijdragen aan het verder versterken van het lokaal armoedebeleid. Voorwaarde voor taakoverdracht is in elk geval dat de uitvoeringskracht is aangetoond, zodat de continuïteit van de dienstverlening – op dit moment wordt de bijzondere onderstand uitgevoerd door de RCN-unit SZW – niet in gevaar komt. Als sluitstuk van het gesprek hierover dient vervolgens het Besluit onderstand BES te worden aangepast – dit is ook voor de taakoverdracht aan Saba gebeurd¹³ – en wordt ook van Bonaire en Sint Eustatius een eilandelijke verordening voor de bijzondere onderstand verlangd.

Schuldhelpverlening

Schuldhelpverlening is een eilandelijke taak, waarbij het ministerie van SZW financiële en beleidsinhoudelijke ondersteuning levert. De afgelopen jaren is hierbij vooral geïnvesteerd in de basis: trainingen voor de professionals van de openbare lichamen en beleidsmatige ondersteuning bij het ontwikkelen van een kader voor lokaal armoede- en schuldenbeleid. De komende tijd zetten we deze inzet voort en intensiveren we al naargelang de behoefte van elk eiland, zoals de Staatssecretaris van BZK ook heeft toegelicht in haar reactiebrief op het rapport van de Nationale ombudsman van 30 augustus 2022.¹⁴ Op ieder eiland is de behoefte aan ondersteuning aanwezig om de uitvoeringskracht van professionals doorlopend op peil te houden en te versterken. Daarnaast zijn preventie en vroegsignalering belangrijke thema's, waarbij de openbare lichamen steeds meer nadenken over een integrale armoede- en schuldenaanpak. Hierbij kijken we ook naar de behoefte voor en de mogelijkheden van nieuwe wettelijke kaders. De minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen treedt de komende maanden in gesprek met de openbare lichamen over de wensen. Tot slot is een structurele inzet op het aanpakken van schulden onderdeel van de bestuurlijke afspraken tussen Rijk en openbare lichamen, ook gezien de focus van laatstgenoemde op het verminderen van armoede. Het door de openbare lichamen zelf uitvoeren van de bijzondere onderstand zal hierbij, zoals hierboven beschreven, ook aan de orde komen.

Reductiedoelstelling kinderarmoede

Tot voor kort was er onvoldoende data beschikbaar over het aantal kinderen dat in Caribisch Nederland opgroeit in armoede. De toenmalige staatssecretaris van SZW heeft daarom toegezegd om die data inzichtelijk te krijgen.¹⁵ Met de statistieken over hoe het inkomen van huishoudens zich verhoudt tot het ijkpunt voor het sociaal minimum voor de betreffende huishoudsamenstellingen voor de jaren 2018, 2019 en 2020 (zie paragrafen II en VI) wordt hier meer inzicht in geboden.

Dit kabinet heeft nadrukkelijk oog voor kinderarmoede in Caribisch Nederland, zeker gelet op het groot aantal kinderen dat in armoede opgroeit. Zo maakte in 2020 33% van de kinderen in Caribisch Nederland onderdeel uit van een huishouden met een besteedbaar inkomen onder het ijkpunt voor het sociaal minimum (zie tabellen in paragraaf II). In het coalitieakkoord heeft het kabinet zich uitgesproken om kinderarmoede de komende vier jaar te halveren. Die ambitie geldt ook voor Caribisch Nederland.

Maatregelen die het kabinet neemt om deze reductiedoelstelling te realiseren, zijn in lijn met bovengenoemde stappen om het wettelijk minimumloon, de minimumuitkeringen en de kinderbijslag te verhogen. Daarnaast investeert het kabinet in betaalbare, kwalitatief goede en toegankelijke kinderopvang. Bovendien zet dit kabinet in op het versterken van de arbeidsmarkt, met bijzondere aandacht voor jongeren, onder meer door het intensiveren van de dienstverlening en een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Naast maatregelen door het Rijk, kunnen ook de openbare lichamen kindgericht armoedebeleid voeren. Desgewenst kan het ministerie van SZW daar ondersteuning bij bieden.

---

¹³ Staatsblad 2021, nr. 43.

¹⁴ Kamerstukken II, 2021/22, 24515, nr. 645.

¹⁵ Kamerstukken I, 2019/20, 35300-XV, G.

Overzicht uitkeringen en financiering sociale zekerheid en nutsvoorzieningen

In de schriftelijke beantwoording op vragen gesteld tijdens de begrotingsbehandeling Koninkrijksrelaties (IV) en het BES-fonds (H) d.d. 14 oktober 2021 is door de toenmalig Staatssecretaris van BZK toegezegd dat uw Kamer een overzicht van het kabinet ontvangt van de verschillende uitkeringen en de huidige financiering van de sociale zekerheid en nutsvoorzieningen. Met het bijgaand overzicht wordt deze toezegging gestand gedaan.

Het financieel overzicht van de uitkeringen is als volgt, volgens realisatie 2021:

Regeling sociale zekerheid	Realisatie 2021 in € mln.
Wet algemene ouderdomsverzekering BES (AOV)	22,0
Wet algemene weduwen- en wezenverzekering BES (AWW)	1,2
Besluit onderstand BES	4,3
Wet ongevallenverzekering BES (OV)	0,7
Wet ziekteverzekering BES (ZV)	5,0
Cessantiawet BES	0,3
Wet kinderbijslagvoorziening BES (KBV)	4,4

Uitgaven komen ten laste van de Rijksbegroting. Met uitzondering van onderstand en kinderbijslag BES worden wel premies geïnd, maar is er geen directe relatie tussen de inkomens uit premies en de uitgaven. Voor alle regelingen zijn de uitgaven budgettair onbegrensd ('open einde' karakter). De Tijdelijke subsidieregeling loonkosten en inkomensverlies CN is buiten dit overzicht gehouden, omdat de regeling geen structureel karakter heeft. De uitgaven voor de Tijdelijke subsidieregeling over 2021, tevens het laatste jaar van de regeling, bedroegen € 15,6 mln.

Nutsvoorzieningen	Realisatie 2021 in € mln.
Tijdelijke subsidieregeling drinkwater BES en rioolwaterzuiveringsinstallatie Bonaire 2018 tot en met 2024	
- Bonaire	6,203
- Sint Eustatius	1,142
- Saba	0,261
Hulp investeringen drinkwatervoorzieningen (ook in de tijdelijke subsidieregeling drinkwater BES en RWZI Bonaire 2018-2024)	
- Bonaire	0,45
- Sint Eustatius	1,5
- Saba	0
Subsidieregeling vaste aansluittarief elektra	
- Bonaire	1,150
- Sint Eustatius	0,544
- Saba	1,189
Middelen voor Bonaire Brandstof Terminals B.V. (BBT)	30,0

De financiering van de op kostenverlaging gerichte subsidies voor de nutsvoorzieningen komt eveneens ten laste van de Rijksbegroting.

B. Kostenkant

Kinderopvang en buitenschoolse opvang

Goede en betaalbare kinderopvang is van belang om kinderen een goede start te geven en om een perspectief op goede ontwikkeling te blijven houden. Voor veel ouders in Caribisch Nederland was kinderopvang te duur. Daarom zijn de openbare lichamen en het Rijk vanaf 2018 in het programma BES(t) 4 kids bezig om de kwaliteit van de kinderopvang te verbeteren en de kosten voor de opvang voor ouders terug te brengen. Tegen die achtergrond is op 1 juli 2020 de Tijdelijke Subsidieregeling Financiering Kinderopvang Caribisch Nederland van kracht geworden om de hoogte van de ouderbijdrage te verlagen en de kwaliteit van de kinderopvang te verbeteren. De ouderbijdrage is op dit moment gemaximeerd (maximaal \$ 125 op Bonaire en \$ 100 op Sint

Eustatius en Saba per maand voor 5 dagen per week in de dagopvang en maximaal \$ 50 per maand voor de buitenschoolse opvang). Het kabinet heeft in het kader van aanvullende koopkrachtmaatregelen besloten de ouderbijdrage voor kinderopvang per 2023 verder te verlagen. De ouderbijdrage voor de kinderopvang (0-4 jaar) wordt verlaagd met \$ 25 per maand bij volledige opvang. De ouderbijdrage voor naschoolse opvang (4 – 12 jaar) wordt verlaagd met \$ 10 per maand. Voor ouders die het niet kunnen betalen, kan het openbaar lichaam een kindplaatssubsidie verstrekken waardoor voor deze groep ouders de kinderopvang nagenoeg gratis is. Er is voor het programma BES(t) 4 Kids een monitoringonderzoek gestart, onder andere naar het gebruik van de kindplaatssubsidie. Uit dit recente – nog te publiceren – onderzoek blijkt dat ouders niet altijd op de hoogte zijn van de mogelijkheid om een kindplaatssubsidie te ontvangen van het openbaar lichaam. Daar zal op de eilanden meer bekendheid aan worden gegeven.

Goed opgeleide medewerkers zijn van groot belang voor de kinderopvang. Om goede medewerkers te behouden is het van belang dat de arbeidsvoorwaarden in de kinderopvang sterk verbeteren. De subsidiebedragen zijn in 2022 stapsgewijs met ongeveer 20% verhoogd om de salarissen te verbeteren. De openbare lichamen zijn met werkgevers en werknemers in de kinderopvang een traject gestart om de arbeidsvoorwaarden te verbeteren. De subsidiebedragen zullen worden verhoogd op het moment dat het wettelijk minimumloon zal worden verhoogd. Per 1 juli 2022 is in het kader van de tijdelijke subsidieregeling een extra subsidie voor de opvang van kinderen van 0 tot 2 jaar geïntroduceerd.

Het is het voornemen om nog in 2022 het wetsvoorstel KO BES aan de Tweede Kamer aan te bieden. Ook de hoogte van de ouderbijdrage zal met het wetsvoorstel worden vastgelegd. De tijdelijke subsidieregeling zal stoppen als de bekostiging van de kinderopvang op basis van de Wet kinderopvang BES van kracht wordt. Dit is op zijn vroegst op 1 januari 2024.

Wonen

De minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening blijft zich samen met de openbare lichamen inspannen om de huurlasten van sociale minima in Caribisch Nederland te verlagen en de betaalbaarheid van huurwoningen te verbeteren. Een belangrijke oorzaak van hoge huurlasten is het huidige tekort aan betaalbare huurwoningen. Daarom is in het afgelopen jaar door het Rijk en de openbare lichamen vooral gewerkt aan de versnelling van de bouw van sociale huurwoningen. Die versnelling zal er voor zorgen dat mensen die ingeschreven staan bij één van de woningstichtingen op de eilanden eerder in aanmerking komen voor een sociale huurwoning. Daardoor zullen zij ten opzichte van hun huidige situatie – waarin zij noodgedwongen huren in het particuliere segment – lagere huurlasten krijgen.

Op Bonaire bouwt woningstichting Fundashon Cas Bonairiano (FCB) 500 sociale huurwoningen. Door een financiële injectie van het Rijk van \$ 9 miljoen wordt een versnelling gerealiseerd van ongeveer twee jaar voor de oplevering van 204 sociale huurwoningen. De verwachting is dat deze woningen in 2025 opgeleverd worden, mits er geen onvoorziene omstandigheden optreden. Op Saba bouwen het OLS en woningcorporatie Bazalt Wonen 18 sociale huurwoningen in het project 'Under the Hill 2'. Dit project wordt in de loop van 2023 opgeleverd. Met een financiële injectie van het Rijk van € 1,2 miljoen wordt de bouw van deze woningen versneld. De oplevering is voorzien in december 2022. Met het openbaar lichaam Sint Eustatius is tijdens het werkbezoek van de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening aan Caribisch Nederland (12-18 juni jl.) een samenwerkingsovereenkomst getekend, waarin is afgesproken dat woningcorporatie Bazalt Wonen 50 sociale huurwoningen zal bouwen. Hier kan nog geen opleverdatum aan verbonden worden. Verder is afgesproken dat 100 sociale huurwoningen zullen worden gerenoveerd. De intentie is uitgesproken om de renovaties in 2025 af te ronden, mits er geen onvoorziene omstandigheden optreden.

Tijdens het eerdergenoemde werkbezoek van de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening is met de eilanden gesproken over lagere woonlasten door de verdere bouw van sociale huurwoningen, middenhuurwoningen en betaalbare koopwoningen. Deze gesprekken zullen worden verwerkt in een gezamenlijke Beleidsagenda Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening voor Caribisch Nederland (VRO CN) die in het najaar aan uw Kamer zal worden gezonden.

Naast versnelde bouw van sociale huurwoningen zijn in het afgelopen jaar ook andere stappen gezet om huurlasten van sociale minima te verminderen. Zo is er door het Rijk in de sociale huursector verhuurderssubsidie verstrekt. Die subsidie stelt de sociale verhuurders in staat om lagere huren te vragen. Voor Bonaire ging het in 2021 om \$ 1.019.696, voor Sint Eustatius om \$ 216.000 en voor Saba om \$ 95.000. Op Bonaire zorgt de verhuurderssubsidie in de sociale huursector bijvoorbeeld voor een gemiddelde huurlastenverlichting van ca. \$ 170 tot \$ 190 per huishouden per maand.

Verder is op Bonaire gestart met de pilot Bijdrage Particuliere Verhuur. Binnen deze pilot wordt een subsidie verstrekt aan particuliere verhuurders die verhuren aan sociale minima die binnen de huur-/inkomensstapel van Bonaire vallen. Daardoor kunnen betrokken verhuurders een lagere huur vragen aan hun huurders. Deze pilot loopt tot eind van dit jaar, waarna er een eindevaluatie zal volgen. In de vorige voortgangsrapportage werd al gerefereerd aan een hoge mate van complexiteit in de uitvoering. Een tussenevaluatie bevestigt dat. Deze tussenevaluatie laat verder zien dat er in de particuliere huursector een gemiddelde huurverlaging van ca. \$ 300 per huishouden per maand kan worden gerealiseerd door verstrekking van deze verhuurderssubsidie aan sociale minima in de particuliere sector.

In de met Sint Eustatius getekende samenwerkingsovereenkomst is vastgelegd dat de eilandsraad de noodzakelijke verordeningen aanneemt om de Wet Maatregelen Huurwoningmarkt CN in werking te laten treden. Dat betekent onder andere de instelling van een woningwaarderingstelsel, met een dempend effect op de hoogte van de huren in de particuliere huursector. Het betekent ook de instelling van een huurcommissie, die toezicht houdt op de juiste toepassing van het woningwaarderingstelsel. Het Rijk stelt in totaal € 400.000 beschikbaar om de al bestaande huurcommissie op Bonaire te ondersteunen in het functioneren alsmede om huurcommissies te Sint Eustatius en Saba op te zetten. Tijdens het werkbezoek van de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening is ook met Saba gesproken over inwerkingtreding van de Wet Maatregelen Huurwoningmarkt CN door het aannemen van verordeningen die zien op de instelling van een woningwaarderingstelsel en een huurcommissie.

De versnelde bouw van sociale huurwoningen, de verhuurderssubsidie en aanvullende maatregelen op het terrein van betaalbaarheid, zullen leiden tot lagere huurlasten voor mensen met een kleinere portemonnee. De eerder vastgestelde absolute ijkpuntbedragen vormen daarvoor het richtsnoer.

Het kabinet blijft zich committeren aan het behalen van de absolute ijkpuntbedragen voor wonen. In de uitvoeringsfase van de aankomende Beleidsagenda VRO CN worden echter wel alternatieve manieren uitgewerkt waarmee er naar deze absolute ijkpuntbedragen wordt gestreefd. Dit is noodzakelijk, omdat het in de praktijk lastig blijkt om met het huidige instrumentarium de doelstellingen te behalen. Als het inkomen van een huishouden in CN bijvoorbeeld toeneemt door maatregelen aan de inkomenskant, heeft dit momenteel als gevolg dat de verhuurderssubsidie lager wordt. Deze subsidie is immers ook deels inkomensafhankelijk. Door de dynamiek die hierdoor ontstaat, blijft het ten aanzien van het behalen van het ijkpunt noodzaak om de maatregelen die het kabinet aan de inkomens- en kostenkant treft goed te blijven volgen en op elkaar af te stemmen.

Naar aanleiding van de vorige voortgangsrapportage heeft het kabinet toegezegd de Tweede Kamer te informeren over de effecten van verhuurderssubsidie op de huurprijzen in Caribisch Nederland. De aanleiding daarvoor was het signaal dat de verhuurderssubsidie prijsopdrijvend zou werken in plaats van prijsverlagend. In 2019 heeft het Economisch Bureau Amsterdam in opdracht van het ministerie van BZK onderzoek gedaan naar de positieve en negatieve effecten van verschillende instrumenten ter verlaging van huurlasten. Toen is een dergelijk negatief effect niet aan het licht gekomen.

Energie

Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) zet zich in voor een betrouwbare, duurzame en betaalbare elektriciteitsvoorzieningen voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Het kabinet werkt samen met de eilanden aan de verduurzaming van de elektriciteitsproductie. Bij de

huidige wereldolieprijzen leidt het duurzame alternatief op Bonaire tot lagere eindgebruikerstarieven, op Saba en Sint Eustatius is dit met subsidie van het kabinet ook het geval.

Daarnaast is er sinds 2014 een structurele subsidie vanuit het ministerie van EZK waarmee de netbeheerkosten worden gedekt tot een niveau waarop het resterende tarief bij de eindgebruikers op het gemiddelde Europees Nederlandse niveau ligt. Gelet op de grote sociaaleconomische effecten in verband met COVID-19, heeft het vorige kabinet bovendien vanaf mei 2020 en in geheel 2021 een tijdelijke subsidie verstrekt aan de elektriciteitsdistributeurs in Caribisch Nederland, zodat het vaste aansluittarief voor elektriciteit \$ 0 bedroeg voor alle afnemers van elektriciteit. Met deze maatregel is de betaalbaarheid van elektriciteit tijdelijk verbeterd.

Wereldwijd zijn de energieprijzen hoog met effecten op de wereldeconomie. Dit geldt ook voor Caribisch Nederland. Vanwege de hoge gasprijzen in Europa heeft het kabinet € 2 miljoen verstrekt aan de elektriciteitsdistributeurs in Caribisch Nederland ter verlaging van de elektriciteitsrekening van huishoudens in 2022.¹⁶ Hierdoor bedraagt de energierekening van een huishouden in Caribisch Nederland met een jaarverbruik van 3.000 kWh per 1 juli 2022 gemiddeld \$ 1467.

Tabel 2: In 2022 zijn de vaste tarieven van elektra als volgt gereduceerd:

USD/maand	Bonaire	Sint Eustatius	Saba
ACM-tarief	36,67	38,34	75,88
EZK-subsidie	18,56	28,85	75,88
Resterend tarief	18,11	9,48	0,00

Vanwege de fors gestegen energielasten, heeft de minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen, naar analogie van de regeling in Europees Nederland een eenmalige energietoelage uitgewerkt om huishoudens met een laag inkomen in Caribisch Nederland tegemoet te komen. Voor Caribisch Nederland geldt dat alle huishoudens met een inkomen tot 130% van het ijkpunt sociaal minimum een toeslag kunnen ontvangen van \$ 850. Juli jongstleden heeft het kabinet besloten om het eenmalige bedrag van € 800 in Europees Nederland te verhogen met € 500 per huishouden. Vanzelfsprekend geldt deze intensivering ook voor Caribisch Nederland. Samen met de openbare lichamen werkt de minister voor Armoedebeleid deze intensivering voor Caribisch Nederland momenteel verder uit. De regeling wordt in Caribisch Nederland uitgevoerd door de openbare lichamen; zij hebben hiervoor uitvoeringsvoorstellen uitgewerkt. De eilanden hebben er voor gekozen om de tegemoetkoming toe te kennen als een voorziening in natura. Door het toekennen van een krediet aan huishoudens met een laag inkomen bij de energieleverancier wordt gegarandeerd dat de toeslag wordt ingezet voor energiekosten en worden de uitvoeringslasten beperkt. Net als in Europees Nederland is voor bepaalde categorieën huishoudens, zoals huishoudens die moeten rondkomen van een onderstandsuitkering, ambtshalve toekenning mogelijk. Indien iemand niet in aanmerking komt voor een ambtshalve toekenning, kan er zelf een aanvraag worden ingediend. Het kabinet heeft in het kader van aanvullende koopkrachtmaatregelen besloten om de energietoelage in 2023 te continueren.

In aanvulling op de energietoelage heeft het kabinet op 20 september 2022 (Kamerstuk 36200, nr. 5) aangekondigd met aanvullende maatregelen ten aanzien van de energierekening te komen, waaronder de instelling van een tijdelijk prijsplafond voor kleinverbruikers, zoals huishoudens, zzp'ers en kleine bedrijven. Deze maatregel voor energie geldt eveneens voor Caribisch Nederland, met een specifieke op de situatie van de eilanden toegesneden uitwerking. Het kabinet heeft overlegd met de eilandsbesturen en elektriciteitsbedrijven en treft naar aanleiding hiervan een tweetal maatregelen. De vaste kosten van het netbeheer worden in 2023 naar een nultarief teruggebracht. Hiermee worden ook de huishoudens met een laag verbruik (waaronder huishoudens in energiearmoede) effectief bereikt. Dit scheelt ongeveer 390 dollar per jaar voor een huishouden. Bij eindgebruikers wordt in 2023 50% van het variabele tarief gedekt door het kabinet voor zover dit tarief boven USD 0,38 per kWh uitkomt. Hiermee blijft er een sterke prikkel voor

¹⁶ Kamerstukken II, 2021/22, 29023, nr. 272.

elektriciteitsbedrijven en eindgebruikers om kosten en verbruik te beperken. Deze maatregelen gelden ook voor het MKB in Caribisch Nederland. Met dit pakket is in totaal 15 miljoen euro gemoeid.

Als gevolg van de energiecrises op de brandstofprijzen heeft het ministerie van Financiën (naar analogie van de Nederlandse accijnsverlaging) per 1 april 2022 ook in Caribisch Nederland de accijnzen op benzine tijdelijk verlaagd. Deze tijdelijke verlaging bedraagt op elk van de drie eilanden 16 dollarcent per liter. De accijns op benzine bedraagt tussen 1 april 2022 en 31 december 2022 hierdoor USD 15.86 per hectoliter op Bonaire en USD 8.27 per hectoliter op Sint Eustatius en Saba. Op diesel wordt in Caribisch Nederland in het geheel geen accijns geheven. Het kabinet heeft in het kader van aanvullende koopkrachtmaatregelen besloten om de accijnsverlaging te verlengen tot 1 juli 2023.

Telecom

Gegeven de lokale, niet-beïnvloedbare omstandigheden (waaronder de geografische ligging en de schaalgrootte) van Caribisch Nederland heeft de Autoriteit Consument en Markt (ACM) in 2020 geconcludeerd dat een structurele subsidie noodzakelijk is om tot een significante verlaging van de telecommunicatiekosten te komen. Internettoegang vormt een belangrijke voorwaarde voor huishoudens om volwaardig deel te kunnen nemen aan het maatschappelijk verkeer, zoals thuiswerken en thuisonderwijs. Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat blijft daarom inzetten op lagere tarieven voor telecomdiensten. Met het oog op de betaalbaarheid van de telecommunicatievoorzieningen in Caribisch Nederland heeft het kabinet reeds vanaf 2020 een tijdelijke telecomsubsidie ingesteld voor huishoudens. De directe aanleiding hiervan werd gevormd door COVID-19. Deze subsidie kwam neer op een tegemoetkoming in de maandelijkse kosten van huishoudens voor vast internet. In 2021 werd de keuze om deze subsidie structureel te maken, als onderdeel van een te ontwikkelen strategie voor een duurzame economische ontwikkeling van de eilanden, aan een volgend kabinet gelaten. Het huidige kabinet heeft inmiddels besloten om de subsidie structureel voort te zetten. Hiermee blijft de subsidie voor huishoudens op Bonaire \$ 25 per aansluiting en op de Bovenwinden \$ 35 per maand.

Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat werkt daarnaast aan de harmonisatie van de voorwaarden die aan concessiehouders (de telecomaanbieders op de eilanden) worden gesteld. Op deze manier ontstaat er voor alle concessiehouders een uniform en non-discriminatoire regime. Tevens wordt in dit kader gezorgd voor een betere borging van de bescherming van consumenten, en worden ook beperkingen gesteld aan tariefstijgingen. Hiertoe wordt een besluit voorbereid op grond van de Wet Telecommunicatievoorzieningen waarin algemene richtlijnen worden vastgesteld voor concessiehouders. Dit besluit is inmiddels geconsulteerd en zal op korte termijn worden onderworpen aan een uitvoerings- en handhavingstoets.

Drinkwater

Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) zet zich in Caribisch Nederland in voor de toegang tot drinkwater. Dat gebeurt bijvoorbeeld via subsidies ter verlaging van de vaste drinkwatertarieven en via subsidies (en technische assistentie) voor investeringen in de drinkwatervoorziening. Dat laatste is niet alleen belangrijk voor de toegang tot drinkwater, maar ook voor de betaalbaarheid ervan: de kosten daarvan zouden anders worden doorberekend aan de huishoudens in hogere tarieven.

In 2021 hebben de eilanden de volgende subsidies ontvangen voor het verlagen van hun drinkwatertarieven: Bonaire € 6,203 miljoen, Sint Eustatius € 1,142 miljoen en Saba € 261.000.¹⁷ In 2021 betaalden inwoners van Bonaire en Sint Eustatius tijdelijk \$ 0 voor het vaste tarief, ter compensatie van de economische effecten van COVID-19. Een grote verlaging ten opzichte van de door de ACM vastgestelde maximumtarieven voor 2021, die de werkelijke kostprijs van het drinkwater reflecteren: \$ 43 per maand op Bonaire¹⁸ en \$ 95,41 per maand op Sint Eustatius.¹⁹ Saba heeft in 2021 met de coronasubsidie de prijs van het door het openbaar lichaam zelf

¹⁷ [Tijdelijke subsidieregeling drinkwater BES en rioolwaterzuiveringsinstallatie Bonaire 2018 tot en met 2024](#)

¹⁸ [Beschikking distributietarieven drinkwater 2021 Bonaire WEB \(Caribisch Nederland\) | ACM.nl](#)

¹⁹ [Beschikking productieprijzen drinkwater 2021 Sint Eustatius STUCO \(Caribisch Nederland\) | ACM.nl](#)

gebottelde drinkwater kunnen verlagen van circa \$ 6 en \$ 7 naar \$ 3,50 en \$ 4,50 per 3 en 5 gallon fles; en kan dit met diezelfde subsidie ook in 2022 nog voortzetten. Daarnaast ontving Saba subsidie voor de verlaging van de transportkosten van reversed osmosis water.

Voor de investeringen in de drinkwatervoorziening heeft STUCO (nutsbedrijf Sint Eustatius) in 2021 circa € 1,5 miljoen ontvangen voor het uitbreiden en robuuster maken van het drinkwaternet. Op Bonaire heeft het nutsbedrijf WEB in 2021 € 450.000 ontvangen voor investeringen in de uitbreiding van hun drinkwaterproductie waarmee eind 2021 de waterproductie geheel in eigen handen is genomen. Tot slot is eind 2021 op Saba de drinkwaterbottelfabriek geopend, waar in het verleden ongeveer \$ 120.000 aan is bijgedragen door het ministerie van IenW. Sinds de opening kan het eiland nu zelf drinkwater produceren en bottelen.

Mede doordat het aantal aansluitingen op het drinkwaternet is gestegen, is het bedrag dat nodig is om de prijzen ten opzichte van hun kostprijs te verlagen, ook gestegen. De middelen hiervoor waren niet structureel geregeld. De subsidies die de eilanden ontvingen voor het verlagen van hun drinkwatertarieven hadden een ad-hoc karakter, waarbij het ministerie van IenW jaarlijks moest bekijken hoe hoog de financiële bijdrage kon zijn. Dit leidde tot onzekerheid bij de nutsbedrijven (Bonaire en Sint Eustatius) omdat zij (ongeacht de hoogte van de Rijksbijdrage) wel de gewoonte hadden om circa \$ 7 voor het vaste tarief aan huishoudens door te berekenen.

In juli 2022 heeft de minister van IenW een vernieuwing van de Tijdelijke subsidieregeling drinkwater BES en Rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) Bonaire 2018-2024 gepubliceerd. Daarin worden de middelen voor het verlagen van de drinkwatertarieven structureel vastgelegd. Het in samenspraak met de eilanden opgestelde rapport over een duurzame financiële exploitatie van de drinkwatervoorziening in Caribisch Nederland vormt hiervoor de basis en daarin is ook de verwachte groei in aansluitingen op het drinkwaternet tot en met 2027 meegenomen.²⁰ Het subsidiebedrag voor het verlagen van de tarieven is wel gemaximeerd.

Qua investeringen in de drinkwatervoorziening geldt dat STUCO tussen 2021 en 2024 in totaal circa € 4,5 miljoen ontvangt. STUCO heeft dit nodig omdat er op Sint Eustatius nog een grote opgave ligt om het drinkwaternet uit te breiden en robuuster te maken, en daarmee het drinkwater beter toegankelijk. WEB Bonaire kan in 2022 en 2023 een subsidie aanvragen van € 450.000, die zij waarschijnlijk zullen aanwenden voor het verder vergroten van hun waterproductiefaciliteiten. Tot slot is het ministerie van IenW met Saba in overleg over een verhoogde bijdrage aan investeringen in hun drinkwatervoorziening. Dit wordt bij Najaarsnota verder geregeld.

Openbaar vervoer

Op Bonaire, Sint Eustatius en Saba is geen sprake van openbaar vervoer. Er is wel taxivervoer en besloten busvervoer. Het besloten busvervoer in Caribisch Nederland betreft het vervoer van leerlingen en ouderen en vervoer door touroperators en grote bedrijven. Openbaar vervoer dat voor iedereen toegankelijk is en volgens een vaste dienstregeling rijdt, bestaat momenteel niet op de eilanden. Het tot stand brengen van openbaar vervoer in Caribisch Nederland is een eilandelijke taak, waarbij het ministerie van IenW desgewenst adviseert. Het OLB is eind 2019 in contact getreden met het ministerie van IenW en de gemeente Rotterdam om na te denken over het invoeren van een pilot voor de introductie van openbaar vervoer op Bonaire. Hierop is op dit moment geen voortgang te melden.

Connectiviteit

De toezegging van de staatssecretaris van BZK om in deze voortgangsrapportage de Tweede Kamer te informeren over de voortgang van de bootverbinding tussen de Bovenwindse eilanden²¹, is door de staatssecretaris reeds gestand gedaan in haar uitwerkingsbrief van de hoofdlijnenbrief Koninkrijksrelaties, zoals aan uw Kamer verzonden op 1 juli 2022.²²

²⁰ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/11/16/bijlage-2-verkenning-exploitatie-drinkwatervoorziening-caribisch-nederland>

²¹ Kamerstukken II, 2020/21, 35570-IV, nr. 52.

²² Kamerstukken II, 2021/22, 35925-IV, nr. 69.

Kosten van levensmiddelen

De afgelopen jaren heeft Unkobon op Bonaire, namens het ministerie van EZK, een vergelijking tussen prijzen van levensmiddelen bij 15 supermarkten uitgevoerd (de zogenaamde 'prijzvergelijker'). De inzet van het Rijk bij de prijsvergelijker was om consumenten prijsbewuster te maken en zo te laten profiteren van prijsverschillen bij supermarkten. Vanwege de enorme stijging van de kosten van levensmiddelen in het afgelopen jaar wordt het nu noodzakelijk geacht om een prijsmaatregel door te voeren door het OLB. De mogelijke inzet van de Prijzenwet BES om supermarkten meer dwingend deel te laten nemen aan het doorvoeren van maximumprijzen voor bepaalde producten wordt daarbij meegenomen. De prijsmaatregelen worden komende maanden in fases door het OLB – in samenwerking met supermarkten – uitgerold. Er wordt gestart met 6 producten en dit wordt uitgebreid naar 36 basisproducten. Voor deze producten worden benchmarkprijzen in samenwerking met een aantal supermarkten bepaald. Het gemiddelde per product wordt dan de maximumprijs van het product.

C. Werken aan economie en arbeidsmarkt

Coronasteunmaatregelen

In 2021 namen de uitdagingen als gevolg van de wereldwijde coronapandemie, die ook Caribisch Nederland hard heeft getroffen, een belangrijke plaats in. Door wereldwijde en lokale gezondheidsrestricties is de toeristische sector hard geraakt. Deze sector verschaft direct en indirect veel werkgelegenheid in Caribisch Nederland. Met een specifiek op Caribisch Nederland toegesneden steunpakket, dat een afgeleide was van de maatregelen die voor Europees Nederland zijn getroffen, is een belangrijke bijdrage geleverd aan het zoveel mogelijk in stand houden van banen en bedrijvigheid en is aan door de crisis getroffen zelfstandigen en gewezen werknemers inkomensondersteuning geboden. Na de zwaarste periode heeft de toeristische industrie op met name Bonaire zich snel hersteld. De steunmaatregelen aan ondernemingen voor de vaste lasten (TVL BES) en aan werkgevers, zelfstandig ondernemers en gewezen werknemers (Tijdelijke subsidieregeling loonkosten en inkomensverlies CN) zijn daarom in het najaar van 2021 beëindigd.

In februari 2022 heeft er via een steekproefsgewijze toetsing een nacontrole plaatsgevonden van een aantal aanvragen voor het steunpakket. Het doel van de nacontrole is om achteraf inzicht te verkrijgen in hoe de rechtmatigheidsbeoordeling onder de gegeven omstandigheden heeft gefunctioneerd. De nacontrole is verricht door inspecteurs van de Nederlandse Arbeidsinspectie en de Arbeidsinspectie Caribisch Nederland. Zodra de resultaten van de nacontrole zijn afgerond en vastgelegd in een rapportage informeert de minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen uw Kamer over de bevindingen. De nacontrole heeft geen evaluatief karakter, maar leidt mogelijk wel tot inzichten om de uitvoering en dienstverlening door de RCN-unit SZW, die zowel de tijdelijke subsidieregeling als de TVL BES heeft uitgevoerd, te versterken.

Versterken ondernemerschap en toeristische sector

Het ministerie van EZK stimuleert samen met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), net als het afgelopen jaar, de ontwikkeling van duurzaam (eco)toerisme op de drie eilanden. Daarbij is er oog voor de lokale bevolking en het plaatselijke midden- en kleinbedrijf. Het ministerie van EZK ondersteunt de eilanden desgewenst bij het maken en uitvoeren van toerismeplannen. Het ministerie is onder andere betrokken bij het uitrollen van de Blue Destination certificering en een studie gericht op ecotoerisme en het vergroten van het verdienvermogen van de lokale toeristische ondernemer op Bonaire. Daarnaast financiert het ministerie van EZK een programma voor de stimulering van ondernemerschap. Duurzaam toeristisch ondernemerschap is daarbij een van de speerpunten, net als diversificatie. Tot slot zal EZK zich blijven inzetten om samen met andere ministeries de 'cost of doing business' omlaag te brengen en het investeringsklimaat te verbeteren.

Arbeidsbemiddeling

Het optimaal benutten van het beschikbare arbeidsaanbod in Caribisch Nederland en het om- en bijscholen van inwoners naar kansrijke sectoren, blijft de volle aandacht behouden van dit kabinet en de openbare lichamen.

Op Bonaire vierde het jobcentrum Plenchi di Trabou in de maand februari 2022 haar eenjarig bestaan. In het afgelopen jaar werden 1.011 werkzoekenden geregistreerd bij het Plenchi di

Trabou en zijn 106 inwoners van Bonaire door actieve bemiddeling van het jobcentrum geholpen aan een betaalde baan. Daarnaast vonden vele anderen werk met hulp van het Plenchi. Met de opening van het Plenchi werd één van de doelstellingen uit het Bestuursakkoord (2018-2022) gerealiseerd. Er staat nu een solide samenwerking tussen het OLB, het ministerie van SZW en de RCN-unit SZW op Bonaire. In de bestuurlijke afspraken tussen Rijk en OLB is vastgelegd dat deze hybride samenwerking wordt gecontinueerd en versterkt.

Plenchi di Trabou is opgericht om vraag en aanbod op de arbeidsmarkt bijeen te brengen. Als werkzoekenden een grote afstand hebben tot de arbeidsmarkt, zet het Plenchi arbeidsmarktinstrumenten in, zoals jobprogramma's, om ook deze mensen een kans te geven om te re-integreren. Ook geven de medewerkers van het Plenchi dagelijks informatie over onderwerpen als solliciteren, carrièremogelijkheden, loopbaanontwikkeling, (bij)scholing en tewerkstellingsvergunningen. Werkgevers kunnen bij het Plenchi informatie ontvangen over werving, selectie en behoud van personeel en over de verloningsmogelijkheden. Zowel werkzoekenden als werkgevers weten Plenchi di Trabou inmiddels goed te vinden.

In 2021 zette het Plenchi di Trabou zich onder andere in voor mensen die door een faillissement hun baan verloren. Ruim duizend personen registreerden zich in 2021 als werkzoekend. Ondanks deze forse toename van het klantenbestand, sloot de organisatie het jaar af met nog maar 520 actieve werkzoekenden. Toen de economie in de zomer van 2021 vanwege het herstel van het toerisme aantrok, organiseerde het Plenchi naast netwerkbijeenkomsten en jobprogramma's een 'speed meet' om bedrijven in de toerimesector en werkzoekenden met elkaar in contact te brengen. In 2022 zal Plenchi met behulp van deze instrumenten zich onder andere richten op de tekortsectoren bouw, techniek en toerisme.

Op Sint Eustatius is het afgelopen jaar met name met behulp van beroepsgerichte opleidingen en trainingen ingezet op het vergroten van de baankansen van inwoners van Sint Eustatius. Ook is met het programma "iedereen doet mee" ervaring opgedaan met het instrument loonkostensubsidie om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt bij reguliere werkgevers te plaatsen. De interesse voor dit instrument is groot, zowel vanuit de inwoners van Sint Eustatius als bij werkgevers. Bij de inzet van loonkostensubsidie is gebleken dat relatief veel werkzoekenden met een afstand tot de arbeidsmarkt baat hebben bij een beschutte werkomgeving om werkritme en -ervaring op te doen. Tijdens haar werkbezoek heeft de minister voor Armoedebelid, Participatie en Pensioenen toegezegd om een pilot te starten met een sociale werkplaats op Sint Eustatius. Een uitgewerkt projectvoorstel wordt eind 2022 verwacht. Mede in het licht van het traject "iedereen doet mee" wordt ook geïnvesteerd in de vaardigheden van de medewerkers van het openbaar lichaam middels een training jobcoaching, verzorgd door een Curaçaose kennispartij. Hieraan nemen ook medewerkers van het Plenchi di Trabou op Bonaire deel. Dit traject wordt binnenkort afgerond.

Voor Saba geldt eveneens dat er het afgelopen jaar inzet is gepleegd op om- en bijscholing. Daarnaast biedt Saba met de sociale werkplaats The Garden ook aan inwoners met een beperking en/of grote afstand tot de arbeidsmarkt mogelijkheden om mee te doen en een eigen inkomen te verwerven. Dit pilotproject is afgelopen jaar gecontinueerd. Omdat er enerzijds nog een groep langs de kant staat en de werkzaamheden bij The Garden – wat fysiek zwaar werk is – niet voor iedereen geschikt zijn, zal in het najaar van 2022 een projectvoorstel worden ontwikkeld voor een tweede sociale werkplaats op het eiland. De sociale werkplaats van Den Bosch, Weener XL, zal hierbij adviseren.

Met de middelen uit het coalitieakkoord (€ 1 miljoen per jaar) wordt de inzet op arbeidsbemiddeling, die de afgelopen jaren in het licht van de COVID-19-pandemie al was geïntensiveerd, structureel geborgd en tevens versterkt. Daarbij geldt dat de middelen op basis van de reguliere verdeelsleutel over de eilanden worden verdeeld, waarbij het deel voor Saba vanaf 2023 aan de vrije uitkering wordt toegevoegd en de middelen voor Bonaire via het gezamenlijke (OLB/RCN-unit SZW) Plenchi di Trabou worden ingezet. Voor Sint Eustatius is ervoor gekozen om middelen vooralsnog via bijzondere uitkeringen toe te kennen, op basis van concrete projectvoorstellen. Ook bij Sint Eustatius is het voornemen om de middelen op termijn toe te voegen aan de vrije uitkering.

Daarnaast wordt er de komende jaren ingezet op het verduurzamen van instrumenten voor werken met een beperking. Voor deze instrumenten (sociale werkplaatsen, loonkostensubsidie en inzet jobcoaches) is op dit moment geen structurele financiering voorhanden. De minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen heeft meerjarige middelen ter beschikking gesteld zodat deze kabinetsperiode kan worden benut om tijdelijk gefinancierde instrumenten te continueren, te evalueren en te versterken, en lessen te trekken voor de toekomst. Dit zal moeten resulteren in afspraken tussen Rijk en openbare lichamen over duurzame financiering van het instrumentarium voor werken met een beperking. Het ligt daarbij voor de hand dat na deze evaluatie- en ontwikkelfase de openbare lichamen vanuit de vrije uitkering, gelet op de eilandelijke verantwoordelijkheid voor arbeidsbemiddeling en -toeleiding, hiervoor budget zullen vrijmaken, naast een (eventuele) bijdrage vanuit het Rijk.

Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt

Vanuit de zogenoemde regio-envelop Caribisch Nederland die door het vorige kabinet beschikbaar is gesteld, worden ook activiteiten ter versterking van de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt ontplooid. Zo heeft het OLB middelen ontvangen voor een pilot met loonkostensubsidie voor werkgevers die mbo-studenten in dienst nemen in een leer-werktraject (BBL). Het openbaar lichaam Bonaire heeft regelgeving opgesteld om de subsidies aan werkgevers toe te kunnen kennen. De regeling wordt uitgevoerd door het Plenchi di Trabou. Tot nu toe hebben werkgevers de subsidiemogelijkheid echter nog niet weten te vinden en zullen openbaar lichaam en het Plenchi zich in moeten zetten voor betere bekendheid en toegankelijkheid van de regeling. De pilot loopt nog tot en met eind 2023.

Het kabinet zet in op versterking van samenwerking in het beroepsonderwijs. Geconstateerd is namelijk dat de eilanden ieder voor zich te klein zijn om een breed scala aan kwalitatief goed en betaalbaar beroepsonderwijs, dat recht doet aan de diverse behoeften op de arbeidsmarkt, te kunnen ontwikkelen en verzorgen. Daarbij komt dat het ontwikkelen van een breder kennisnetwerk ten behoeve van continue kwaliteitsontwikkeling en professionalisering belangrijk is. Het gaat hierbij om onderlinge samenwerking tussen de Caribische delen van het Koninkrijk in samenwerking met Europees Nederlands beroepsonderwijs, in eerste instantie in de opleidingsdomeinen toerisme en zorg. Uitwisselingsprogramma's en stagemogelijkheden maken onderdeel uit van deze samenwerking. Hiervoor is uit de middelen van het coalitieakkoord € 0,5 miljoen voor het jaar 2022 uitgetrokken en € 1 miljoen structureel voor de jaren daarna.

Tewerkstellingsvergunningen

In de Kamerbrief van 31 januari 2020 is toegezegd dat afspraken om het tewerkstellingsvergunning (TWV) proces op Saba te verbeteren na twee jaar zouden worden geëvalueerd.²³ De gemaakte afspraken zijn in april 2022 samen met het OLS geëvalueerd. Daaraan voorafgaand heeft begin 2021 al een tussenevaluatie plaatsgevonden, waarin is geconstateerd dat de afspraken tot verbetering hebben geleid. In de eindevaluatie van april 2022 is wel geconstateerd dat het OLS nog steeds signalen krijgt dat het totale proces van afhandeling van de TWV-aanvragen en verblijfsvergunning te lang duurt en dat tegelijkertijd niet duidelijk is waar in de keten het proces vertraging oploopt. Daarom is afgesproken dat het OLS een aantal concrete casussen aanlevert om met de betrokken ketenpartners te analyseren en om op basis van de uitkomsten waar mogelijk vervolgstappen te formuleren. Daarnaast is afgesproken dat het OLS suggesties zal aanleveren voor functies die toegevoegd kunnen worden aan de lijst met uitzonderingen op de verplichte wachttijd van vijf weken voordat de aanvraag voor een TWV in behandeling wordt genomen. Bij voldoende onderbouwing zullen de betreffende beleidsregels hierop worden aangepast.

Op Bonaire is per 1 juli 2021 een beleidsregel van kracht waardoor de verplichte vacaturemelding voor een 18-tal beroepen wordt teruggebracht van vijf weken naar nul weken.²⁴ Bij deze beroepen is op voorhand duidelijk dat er geen lokaal aanbod aanwezig is. De lijst is opgesteld in overleg met de Centraal Dialoog Bonaire en gebaseerd op een analyse van de Raad Onderwijs Arbeidsmarkt

²³ Kamerstukken II, 2018/19, 35000-IV, nr. 67.

²⁴ Staatscourant 2021, nr. 30600.

(ROA) Caribisch Nederland. Met deze beleidsregel wordt beoogd een bijdrage te leveren aan het beter functioneren van de arbeidsmarkt. Voor het overige geldt dat het TWV-proces zorgvuldig gemonitord wordt samen met alle betrokken stakeholders en dat waar nodig in goed overleg gezocht wordt naar mogelijkheden tot verbetering.

Verbeteren arbeidsomstandigheden

Op het terrein van arbeidsomstandigheden wordt modernisering van wet- en regelgeving beoogd. Een conceptwetsvoorstel Arbeidsomstandighedenwet Caribisch Nederland is eind 2020 voor consultatie voorgelegd aan de bestuurscolleges en Centraal Dialoog Bonaire. Ook is de RCN-unit SZW gevraagd een zogeheten 'uitvoerings- en handhavingstoets' uit te brengen. Uit de ontvangen reacties blijkt steun op hoofdlijnen. Mede door COVID-19 is het proces vertraagd. Op dit moment is er geen voortgang op het wetsvoorstel te melden.

Economische zelfstandigheid van vrouwen

De motie van de leden Özütok en Diertens verzoekt het kabinet om samen met de autoriteiten van Bonaire, Sint Eustatius en Saba te onderzoeken hoe de economische zelfstandigheid van vrouwen kan worden versterkt en de Kamer hierover te informeren.²⁵ Via generieke maatregelen – zoals het verhogen van de inkomens en de kinderbijslag en het verlagen van de hoogte van de ouderbijdrage voor kinderopvang – draagt het kabinet indirect bij aan een betere economische positie van vrouwen in CN. Hieronder valt ook de beoogde uitbreiding van het verlofstelsel zoals opgenomen in het nog bij de Tweede Kamer in te dienen wetsvoorstel "Wijzigingswet SZW-wetten BES 2023". Met de beoogde introductie van onder andere betaald geboorteverlof (vaderschapsverlof), uitbreiding van het calamiteitenverlof, introductie van kortdurend zorgverlof en een uitkeringsvoorziening voor zwangere zelfstandigen wordt het voor (zowel mannen als) vrouwen makkelijker om werk en zorg te combineren. In aanvulling op het bovenstaande, verkennen de ministeries van SZW en OCW samen met de drie openbare lichamen in werkgroepverband of gerichte interventies ter verbetering van de economische zelfstandigheid van vrouwen nodig zijn en, zo ja, welke. Belangrijke uitgangspunten hierbij zijn waar mogelijk optrekken met lokale organisaties en leren van projecten in Europees Nederland. Meer specifiek onderzoekt de werkgroep welke interventies nodig zijn voor alleenstaanden – veelal vrouwen – met kinderen, vanwege de extra uitdagingen die het alleenstaande ouderschap met zich meebrengt. De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman laten in hun rapport 'Caribische kinderen van de rekening' van 7 april jl. zien dat deze groep extra kwetsbaar is.²⁶ Het streven is om de verkenning nog dit jaar af te ronden. De Tweede Kamer wordt daar nog nader over geïnformeerd.

---

²⁵ Kamerstukken II, 2019/20, 35300-IV, nr. 60.

²⁶ [2022/058 Caribische kinderen van de rekening | Nationale ombudsman](#)

Paragraaf II – indexering en monitoring van het ijkpunt sociaal minimum

Herziening jaarlijkse indexeringswijze ijkpunt sociaal minimum

Om ervoor te zorgen dat het ijkpunt sociaal minimum niet uit de pas loopt met de kosten van levensonderhoud, beweegt het ijkpunt – evenals het wettelijk minimumloon en de uitkeringen – jaarlijks mee met de prijsontwikkelingen in Caribisch Nederland. Het ijkpunt voor het sociaal minimum dat in 2019 voor verschillende huishoudens is vastgesteld²⁷, is in 2020 en 2021 geïndexeerd aan de hand van het consumentenprijsindexcijfers zoals vastgesteld door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Dit door de kostenposten waaruit het ijkpunt voor het sociaal minimum is opgebouwd te indexeren met de consumentenprijsindex per bestedingscategorie per eiland. De kostenpost wonen en kinderopvang, waarvoor in het ijkpunt voor het sociaal minimum het beoogde effect van beleid al is meegenomen, zijn tot dusver niet geïndexeerd.²⁸

In paragraaf II van de bijlage bij de voorgangsrapportage ijkpunt bestaanszekerheid 2021 is aangekondigd dat alternatieve manieren om het ijkpunt sociaal minimum te indexeren in beeld worden gebracht.²⁹ Dit om te bezien of een verbetering van de wijze van indexeren van het ijkpunt sociaal minimum noodzakelijk is. Aanleiding hiervoor was dat door de huidige wijze van indexeren de prijsontwikkeling van wonen en kinderopvang, ook als deze positief is, niet wordt meegenomen in het ijkpunt sociaal minimum. Een mogelijke consequentie kan zijn dat als de kosten van wonen en kinderopvang in werkelijkheid toenemen, de in het ijkpunt opgenomen bedragen voor wonen en kinderopvang, die niet worden geïndexeerd, verder af komen te liggen van de werkelijke kosten voor wonen en kinderopvang. In die situatie neemt de opgave voor deze kostenposten toe.

Hierna volgt informatie over een verbetering van de wijze van indexeren van het ijkpunt sociaal minimum die is voortgekomen uit een verkenning van alternatieven. Bij de verkenning van alternatieven is gekeken naar een werkwijze die aansluit bij de wijze waarop het ijkpunt is vastgesteld, namelijk aan de hand van kostenposten die voor alle inwoners van Caribisch Nederland noodzakelijk en onvermijdbaar zijn. Door de opbouw van het ijkpunt op basis van individuele kostenposten, ligt het indexeren van het ijkpunt sociaal minimum in zijn geheel met het gemiddelde consumentenprijsindexcijfer bij voorbaat niet voor de hand.

Een eerste alternatief is om de bedragen voor wonen en kinderopvang te indexeren met het consumentenprijsindexcijfer voor de betreffende bestedingscategorie. Hierdoor is bij een positief inflatiecijfer niet langer sprake van een afname van de kosten in het ijkpunt ten opzichte van de werkelijke kosten. Tegelijkertijd heeft deze alternatieve werkwijze tot gevolg dat het effect van lagere prijzen bij een negatief inflatiecijfer twee keer wordt meegenomen. Dit omdat de beoogde kostenverlaging als gevolg van inzet van beleid al in het ijkpunt sociaal minimum is verwerkt. Daar komt bij dat voor de prijsontwikkeling van de woonlasten geen op zichzelf staand consumentprijsindexcijfer beschikbaar is. Binnen de bestedingscategorie 'huisvesting, water en energie' wordt door het CBS namelijk geen onderscheid wordt gemaakt tussen de onderdelen huisvesting, water en energie.

Een tweede alternatief is om de kostenposten waarvoor in het ijkpunt voor het sociaal minimum het beoogde effect van beleid al is meegenomen, te indexeren met het gemiddelde consumentenprijsindexcijfer geschoond voor het consumentenprijsindexcijfer voor de betreffende kostenposten. Dit tweede alternatief zorgt ervoor dat ook de in het ijkpunt sociaal minimum opgenomen bedragen voor wonen en kinderopvang meebewegen met de ontwikkeling van de prijzen zonder dat het effect van lagere prijzen twee keer wordt meegenomen. Vanwege deze redenen is gekozen voor deze werkwijze. De bedragen voor het ijkpunt sociaal minimum zijn hierop aangepast (zie tabel 3 en paragraaf V). Van de gelegenheid is gebruikgemaakt om eveneens extra bedragen op te nemen in het ijkpunt sociaal minimum voor woonlasten als er in een huishouden sprake is van meer kinderen of meer volwassenen dan in de standaardhuishoudens. In het oorspronkelijk ijkpunt sociaal minimum was hierin niet voorzien.

---

²⁷ Kamerstukken II, 2018/2019, 35000-IV, nr. 61.

²⁸ Voor de kinderopvang geldt dat vanaf 1 juli 2020 de Tijdelijke Subsidieregeling Financiering Kinderopvang CN van kracht is. Om voor subsidie in aanmerking te komen is de ouderbijdrage gemaximeerd en heeft het openbaar lichaam de mogelijkheid om voor ouders die het niet kunnen betalen de ouderbijdrage te vergoeden. De effecten die dit op de feitelijke uitgaven kinderopvang heeft, zijn niet bekend.

²⁹ Kamerstukken II, 2020/2021, 35570-IV, nr. 45.

Indexering ijkpunt sociaal minimum 2022

In tabel 3 zijn de bedragen voor 2022 opgenomen conform de nieuwe indexeringswijze. Daarbij moet worden aangemerkt dat het ijkpunt voor het sociaal minimum een beleidsmatig minimum is en dat het momenteel geen afspiegeling is van de werkelijke kosten van levensonderhoud. In het ijkpunt voor het sociaal minimum is namelijk de beoogde verlaging van de kosten van wonen en kinderopvang verdisconteerd.

Tabel 3: Ijkpunt naar samenstelling huishouden 2022 (USD per maand)

	Bonaire	Sint Eustatius	Saba
Alleenstaande	\$ 955	\$ 1.032	\$ 1.089
Alleenstaande met kind	\$ 1.313	\$ 1.401	\$ 1.507
Alleenstaande met 2 kinderen	\$ 1.661	\$ 1.780	\$ 1.925
Paar	\$ 1.370	\$ 1.440	\$ 1.564
Paar met kind	\$ 1.709	\$ 1.827	\$ 1.983
Paar met 2 kinderen	\$ 2.057	\$ 2.205	\$ 2.402

Voor de indexering van het ijkpunt worden jaarlijks de consumentenprijsindexcijfers van het jaar ervoor gebruikt. In 2021 was er gemiddeld 1,7% inflatie op Bonaire en Saba en 0,1% deflatie op Sint Eustatius.³⁰ De ijkpuntbedragen voor 2022 zijn daarom ten opzichte van 2021 toegenomen voor Bonaire en Saba en voor Sint Eustatius zeer beperkt afgenomen. Dit is slechts een momentopname, waarbij nog niet de mondiale stijgingen van de energie- en voedselprijzen van 2022 zijn meegenomen. Vanzelfsprekend zal dat effect worden weerspiegeld in de hoogte van het ijkpunt dat voor 2023 wordt vastgesteld. Dat betekent niet dat het kabinet zich in de tussentijd geen zorgen maakt over de prijsontwikkelingen in Caribisch Nederland. Daarom heeft het kabinet, naar analogie van Europees Nederland, maatregelen getroffen om huishoudens met een laag inkomen eenmalig in de energielasten tegemoet te komen en de accijnzen op benzine te verlagen en monitort het de ontwikkelingen in Caribisch Nederland net als in Europees Nederland.

Niet alleen het ijkpunt sociaal minimum voor het jaar 2022 is vastgesteld op basis van de nieuwe indexeringswijze. Voor de vergelijkbaarheid (en monitoring van de beleidsinzet van het rijk, zie hieronder) zijn ook de ijkpuntbedragen voor 2018 tot en met 2021 met terugwerkende kracht herzien. De herziene ijkpuntbedragen uitgesplitst naar eiland opgenomen in paragraaf V. Door het bijstellen van de indexeringswerkwijze, zijn de bedragen van het ijkpunt sociaal minimum over de gehele linie der jaren (iets) hoger komen te liggen, met name als er sprake is van meer kinderen of meer volwassenen dan in standaardhuishoudens. Dat betekent dat het ijkpunt dicht bij de werkelijke kosten van levensonderhoud is komen te liggen, hetgeen uiteindelijk ten goede komt aan inwoners van Caribisch Nederland. Daarmee is tegelijkertijd de opgave om het ijkpunt voor Caribisch Nederland te realiseren voor het Rijk (iets) groter geworden.

Onderlinge verhouding tussen de inkomens en ijkpunt sociaal minimum

Om te beoordelen of de inkomens en de kosten van levensonderhoud meer in balans zijn en worden gebracht, is inzicht in de onderlinge verhouding tussen de inkomens en de kosten van levensonderhoud van belang. Daarom brengt het CBS sinds 2020 in beeld hoe het besteedbaar inkomen³¹ per huishouden zich verhoudt tot het vastgestelde ijkpunt voor het sociaal minimum per huishouden. Eind vorig jaar zijn deze inzichten voor het jaar 2018 en 2019 met uw Kamer gedeeld.³²

Zoals al benoemd in de bijlage bij de voortgangsrapportage 2021 heeft het herzien van de wijze van indexeren eveneens tot gevolg dat de statistieken die inzicht bieden in de verhouding tussen het besteedbaar inkomen en het vastgestelde ijkpunt moeten worden aangepast. Dit omdat het ijkpunt sociaal minimum dat voor deze statistieken is gehanteerd, is gebaseerd op de

³⁰ [StatLine - Caribisch Nederland; consumentenprijsindex \(CPI\) 2017=100 \(cbs.nl\)](https://statline.cbs.nl)

³¹ In de cijfers zijn informele inkomsten niet meegenomen. Hierdoor zal het werkelijke aandeel huishoudens met een inkomen onder het ijkpunt voor het sociaal minimum in de praktijk naar verwachting lager liggen.

³² Kamerstukken II, 2020/21, 35570-IV, nr. 45.

oorspronkelijke werkwijze. In tabel 4 is de verhouding tussen het besteedbaar inkomen en het vastgestelde ijkpunt voor het sociaal minimum in 2020 weergegeven voor Caribisch Nederland, conform de nieuwe indexeringswijze. Voor de vergelijkbaarheid van de statistieken zijn ook de statistieken van 2019 en de nulmeting van 2018 aangepast (tabel 5 en 6). Over de gehele linie (2018-2020) vallen de statistieken door de herziene indexeringswijze één procentpunt hoger uit dan eerder aan uw Kamer is gecommuniceerd. De herziene statistieken voor 2018 t/m 2020 zijn uitgesplitst naar eiland in paragraaf VI opgenomen. Het betreft hier de definitieve cijfers over 2018 en 2019 en voorlopige cijfers over 2020. In 2023 worden de inkomensgegevens voor 2020 pas definitief vastgesteld door het CBS. De reden hiervoor is dat belastingen pas na twee jaar definitief vastgesteld worden en de inkomensdata in de tussenliggende periode dus nog kunnen wijzigen.

Tabel 4: Overzichtstabel besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2020

Caribisch Nederland	Huishoudens	Huishoudens	Personen	Personen	Kinderen	Kinderen
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	10.600		24.600		5.250	
Ingedeeld	9.900	100	21.000	100	4.600	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	1.100	11	2.200	10	550	12
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	1.850	18	3.800	18	1.000	21
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	2.500	25	5.100	24	1.300	28
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	2.850	29	5.950	28	1.500	33
Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	3.400	34	7.100	34	1.800	39
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	4.100	41	8.450	40	2.100	45
Niet ingedeeld	700		3.600		650	

Tabel 5: Overzichtstabel besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2019

Caribisch Nederland	Huishoudens	Huishoudens	Personen	Personen	Kinderen	Kinderen
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	10.650		24.350		5.150	
Ingedeeld	10.000	100	21.100	100	4.550	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	1.000	10	1.850	9	450	10
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	1.850	19	3.550	17	900	19
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	2.450	25	4.750	23	1.200	27
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	2.900	29	5.750	27	1.500	33
Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	3.300	33	6.600	31	1.700	37
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	4.000	40	8.050	38	2.000	44
Niet ingedeeld	600		3.250		600	

Tabel 6: Overzichtstabel besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2018

Caribisch Nederland	Huishoudens	Huishoudens	Personen	Personen	Kinderen	Kinderen
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	10.250		23.750		5.100	
Ingedeeld	9.650	100	20.550	100	4.450	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	1.000	10	1.850	9	450	11
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	1.800	19	3.450	17	850	20
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	2.300	24	4.500	22	1.150	26
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	2.700	28	5.400	26	1.400	31

Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	3.100	32	6.250	30	1.600	35
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	3.700	39	7.600	37	1.900	43
Niet ingedeeld	600		3.250		650	

Uit de cijfers van het CBS blijkt dat in 2020, net zoals in 2019, 29% van de huishoudens in Caribisch Nederland een besteedbaar inkomen had dat lager is dan het ijkpunt sociaal minimum voor het betreffende huishouden. In 2018 was dit percentage conform de aangepaste nulmeting 28%. Op Bonaire is het aandeel huishoudens dat een besteedbaar inkomen had dat lager is dan het ijkpunt sociaal minimum voor het betreffende huishouden in 2020 ten opzichte van 2019 met één procentpunt toegenomen naar 29%. Op Sint Eustatius is de verhouding constant gebleven op 33%. Op Saba is daarentegen sprake van een afname van het aantal huishoudens met een besteedbaar inkomen dat onder het ijkpunt sociaal minimum zit van 27 naar 23% (zie tabellen in paragraaf VI).

De statistieken laten dus zien dat het aandeel huishoudens met een besteedbaar inkomen dat lager is dan het ijkpunt sociaal minimum voor het betreffende huishouden voor Caribisch Nederland in relatieve zin niet is afgenomen.³³ Dit ondanks de beleidsmatige verhogingen van het wettelijk minimumloon en de minimumuitkeringen (met respectievelijk 10%, 7% en 10% in totaal voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba) en verdubbeling van de kinderbijslag (van \$40 naar \$83 per kind per maand voor Bonaire) per 1 januari 2019 en 2020. De Rijksinzet op het verlagen van de kosten van levensonderhoud is niet opgenomen in deze cijfers. Tegelijkertijd is er in de koopkracht in Caribisch Nederland – waarin de inzet van de kostenverlaging wel wordt meegenomen – in 2020 in doorsnee bij alle huishoudentypen opnieuw een stijging zien. Op Bonaire ging de bevolking er in doorsnee 4,2% op vooruit ten opzichte van 2019, op Sint Eustatius 2,4% en op Saba 4,1%. Bij mensen met een uitkering en gezinnen met jonge kinderen steeg de koopkracht het sterkst.³⁴

De resultaten van de ontwikkeling van de verhouding tussen het besteedbaar inkomen en het ijkpunt sociaal minimum zijn teleurstellend, maar – helaas – niet verrassend. De bestaanszekerheid van de mensen in Caribisch Nederland moet echt verbeterd worden. Nu merken inwoners de inzet van het Rijk en openbare lichamen nog niet (voldoende) in hun portemonnee, omdat zij een inkomen hebben dat nog (ver) onder het ijkpunt voor het sociaal minimum ligt. Vandaar dat dit kabinet, zoals in de begeleidende Kamerbrief is verwoord, forse aanvullende maatregelen treft.

Dat de genomen maatregelen niet terug te zien zijn in de statistieken, lijkt een paar redenen te hebben. Eén reden is dat er in 2020 minder huishoudens met een inkomen zijn waargenomen ten opzichte van 2019, ondanks dat het coronasteunpakket van het Rijk in de cijfers voor 2020 is meegenomen. Daarnaast geldt dat, anders dan bij de koopkrachtpopulatie, in de statistieken over het besteedbaar inkomen in verhouding tot het ijkpunt sociaal minimum ook de instroom (immigratie en geboorte) en uitstroom (emigratie en overlijden) van de bevolking is opgenomen. Door de relatief hoge dynamiek in de bevolkingssamenstelling van Caribisch Nederland (een hogere uitstroom van huishoudens die boven het ijkpunt verdienen dan de instroom) kwamen per saldo meer huishoudens onder het ijkpunt sociaal minimum terecht. Om die reden heeft de toenmalig minister van SZW het CBS verzocht om een aanvullende analyse van het besteedbaar inkomen ten opzichte van het ijkpunt sociaal minimum die is geschoond op basis van bevolkingsdynamiek. Die analyse laat zien dat op basis van een stabiele populatie er wel een (bescheiden) vooruitgang is te constateren op de drie eilanden. Voor Caribisch Nederland in zijn geheel gaat het om een verbetering van één procentpunt in 2020 ten opzichte van 2019. Uitgesplitst betreft dit op Bonaire een verbetering van 2%, op Sint Eustatius 1% en op Saba 3%.³⁵ Tot slot geldt dat het CBS geen inkomen naar arbeidsduur registreert voor Caribisch Nederland. Er wordt in statistieken van het besteedbaar inkomen ten opzichte van het ijkpunt dus geen onderscheid gemaakt tussen een

³³ In absolute zin is het aantal huishoudens met een besteedbaar inkomen onder het ijkpunt sociaal minimum voor het betreffende huishouden 2020 in weliswaar lichtelijk afgenomen ten opzichte van 2019 (van 2.900 naar 2.850).

³⁴ [Koopkracht voor inwoners Caribisch Nederland gestegen in 2020 \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl/nl-nl/onderzoek-en-publicaties/2021/10/koopkracht-voor-inwoners-caribisch-nederland-gestegen-in-2020)

³⁵ [Caribisch Nederland; inkomen tot ijkpunt sociaal minimum \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl/nl-nl/onderzoek-en-publicaties/2021/10/caribisch-nederland-inkomen-tot-ijkpunt-sociaal-minimum)

fulltime en een parttime inkomen. Dit terwijl één parttime inkomen op wettelijk minimumloonniveau binnen een huishouden per definitie onder het ijkpunt sociaal minimum ligt.

Tot slot moet ook bij deze statistieken in algemene zin worden aangemerkt dat de cijfers geen werkelijke representatie zijn van het aantal huishoudens dat voldoende inkomen heeft om in de kosten van levensonderhoud te voorzien. In het ijkpunt voor het sociaal minimum is namelijk de beoogde verlaging van de kosten van wonen en kinderopvang verdisconteerd. Zo lang deze kostenverlagingen niet zijn gerealiseerd, zijn de werkelijke kosten hoger. De bovenstaande statistieken zijn dus indicatief.

Herijking ijkpunt sociaal minimum

Een sociaal minimum is geen statisch gegeven. In het coalitieakkoord is afgesproken dat het kabinet iedere vier jaar het sociaal minimum herijkt om vast te stellen of dit niveau toereikend is om van te leven en mee te doen in de samenleving. Dat voornemen geldt ook voor Caribisch Nederland – hoewel het kabinet voor Caribisch Nederland voor een separaat traject kiest zodat rekening gehouden kan worden met de bijzondere situatie van Caribisch Nederland. Zoals in de brief toegelicht, heeft dit kabinet een groeipad met maatregelen uitgestippeld om bestaanszekerheid in Caribisch Nederland te verbeteren. Aan de inkomenskant kunnen de beoogde stappen om het ijkpunt sociaal minimum te realiseren per 1 januari 2025 worden behaald. Dit moet wel in samenhang worden gezien met de ruimte ten aanzien van de verhoging van het minimumloon en de daarmee samenhangende arbeidsmarkteffecten. Parallel wordt, eveneens richting 2025, gewerkt aan het verlagen van de kosten van levensonderhoud.

In plaats van het meenemen van Caribisch Nederland in het herijkingstraject dat het komend jaar voor Europees Nederland in gang wordt gezet, kies ik voor een eigen herijkingstraject voor Caribisch Nederland. Het sociaal minimum bevindt zich voor Caribisch Nederland, anders dan in Europees Nederland het geval is, nog in de realisatiefase. Het ligt meer de hand om het moment van herijken af te stemmen op het lopende trajectrichting het realiseren van het vastgestelde niveau van het ijkpunt sociaal minimum. De hoogte van de inkomens en de kosten van levensonderhoud zijn als gevolg van het ingezette beleid in Caribisch Nederland nog volop in beweging tot 2025. Het is wel van belang om op dat moment, via daaraan voorafgaande herijking, al een beeld te hebben over het eventueel wenselijk geachte vervolg, zowel qua systematiek als qua hoogte. Daarom wil ik in 2024 separaat onderzoek laten uitvoeren naar het sociaal minimum in Caribisch Nederland waarbij rekening wordt gehouden met de context van Caribisch Nederland zodat in de tweede helft van 2024 de onderzoeksresultaten bekend zijn.

Paragraaf III – Ontwikkeling inkomen diverse huishoudsituaties³⁶

Ieder jaar, per 1 januari, worden de bedragen van het wettelijk minimumloon (Wml) en de uitkeringen in Caribisch Nederland geïndexeerd met de (voorlopige) consumentenprijsindex (CPI) per eiland, zoals vastgesteld over het voorafgaande derde kwartaal door het CBS. In het derde kwartaal van 2021 waren de prijzen van consumentengoederen en diensten dat een gemiddeld huishouden aanschafte op Bonaire 4,3% duurder dan in hetzelfde kwartaal een jaar eerder. Op Sint Eustatius en Saba stegen de prijzen respectievelijk 2,4 en 3,2%.³⁷ De toename van de inflatie werd vooral veroorzaakt door de hogere kosten van huisvesting (elektriciteit) en vervoer (benzine). Tegelijkertijd laten de cijfers zien dat de tijdelijke subsidieregeling financiering kinderopvang Caribisch Nederland een drukkend effect heeft gehad op de inflatie. Kinderopvang was in het derde kwartaal van 2021 zo'n 28 tot 32% goedkoper dan een jaar eerder.

In lijn met de motie Wuite c.s.³⁸, heeft het vorige kabinet per 1 januari 2022 het wettelijk minimumloon en de minimumuitkeringen (onderstand, AOV en AWW) in Caribisch Nederland met 10% verhoogd. Dit betrof een totaalverhoging van 10%, bestaande uit een correctie voor de bovengenoemde inflatiepercentages, aangevuld met een beleidsmatige verhoging per eiland. Zo zijn voor Bonaire bovenop de inflatiecorrectie van 4,3% het Wml en de minimumuitkeringen beleidsmatig met 5,7% verhoogd. De maximumdaglonen ZV en OV zijn dienovereenkomstig verhoogd. Een uitzondering betrof de kinderbijslag; die is alleen op basis van inflatiecorrectie verhoogd waardoor het bedrag voor elk eiland per 1 januari uitkwam op \$ 89 per kind per maand.

Per 1 juli 2022 heeft het huidige kabinet met middelen uit het coalitieakkoord een extra stap gezet door de kinderbijslag op Bonaire, Sint Eustatius en Saba met \$ 10 te verhogen naar \$ 99 per kind per maand. Omdat de onderstandstoelagen voor alleenstaanden en paren die zelfstandig wonen nog niet in de gewenste verhouding staan ten opzichte van het wettelijk minimumloon, heeft het kabinet per 1 juli tevens de toeslag zelfstandig wonen als de toeslag gezamenlijke huishouding in de onderstand verhoogd naar \$ 109 per twee weken op Bonaire, \$ 132 op Sint Eustatius en naar \$ 130 op Saba. Hiermee komt de hoogte van de onderstand uit op 62,5% van het Wml voor zelfstandig wonende alleenstaanden en 85% van het minimumloon voor paren die zelfstandig wonen.

In de figuren op de volgende pagina's wordt de ontwikkeling van de inkomens over de loop der jaren tot uiting gebracht. Vanwege de bijzondere verhoging van bovengenoemde bedragen per 1 juli jl. is in de figuren de ontwikkeling per 1 juli 2022 los van de ontwikkeling per 1 januari 2022 weergegeven. In het geval van de onderstand zijn de geldende tweewekelijkse bedragen voor de vergelijkbaarheid omgerekend naar maandbedragen.

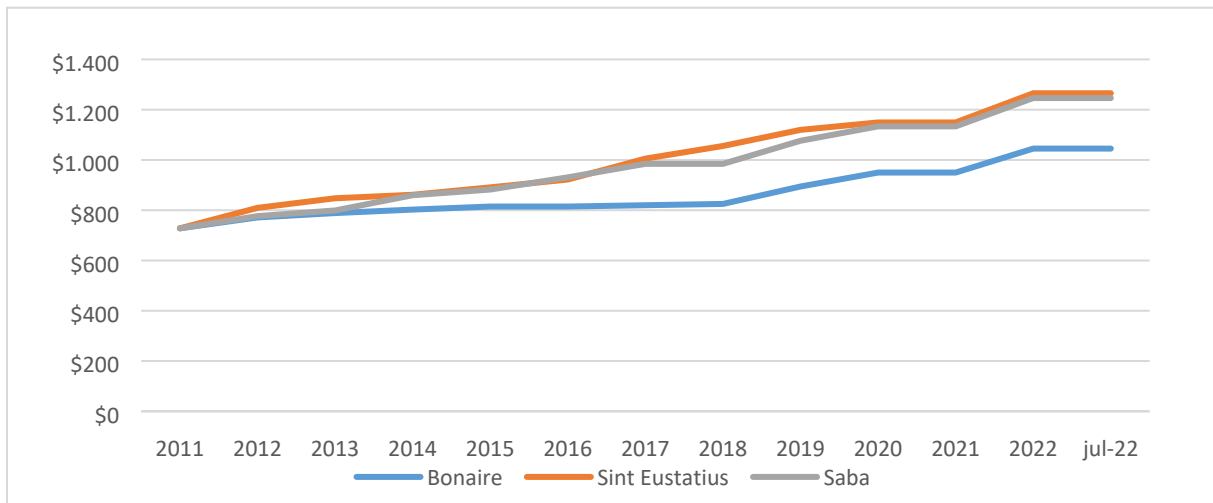
³⁶ Het gaat om inkomen waarbij geen rekening is gehouden met belastingen. Vanwege de hoogte van de belastingvrije som en het brutoeren van de uitkeringen zal dit vaak niet aan de orde zijn.

³⁷ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/42/inflatie-caribisch-nederland-stijgt-weer>

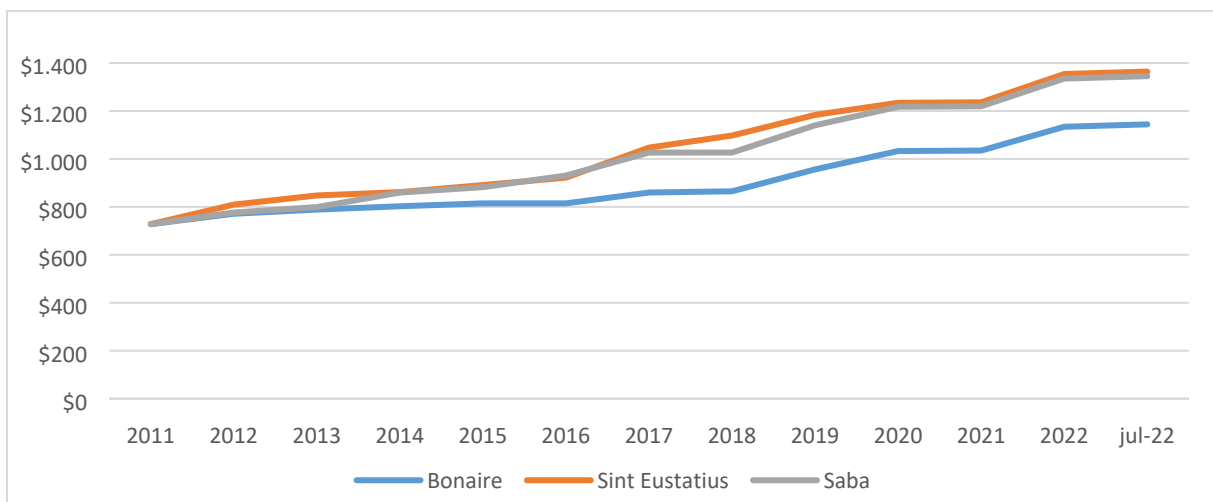
³⁸ Kamerstukken II, 2021/22, 35925-IV, nr. 26.

Werkenden

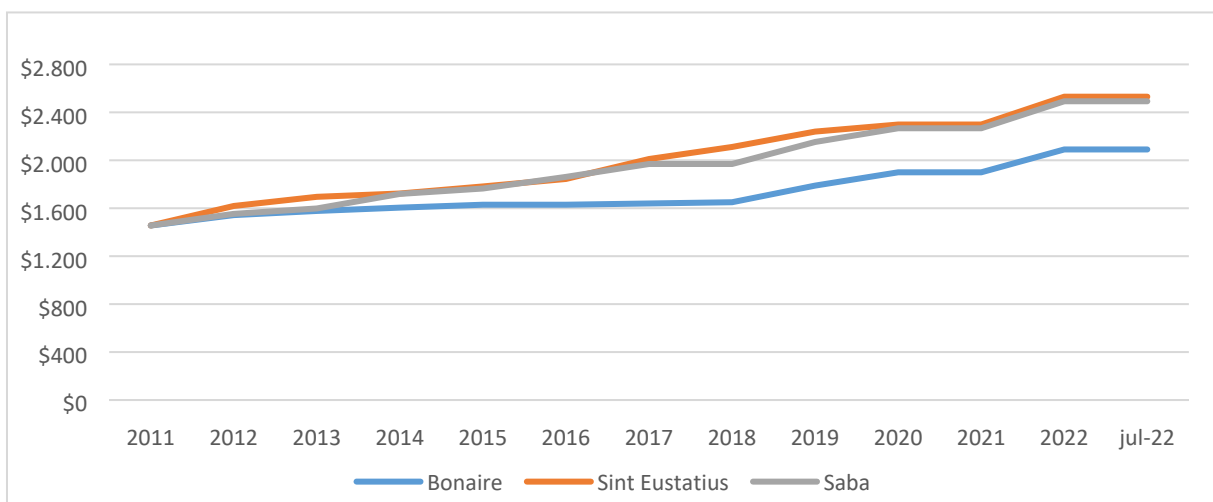
Figuur 2: Ontwikkeling inkomen alleenstaande werkend op Wml-niveau (USD per maand)

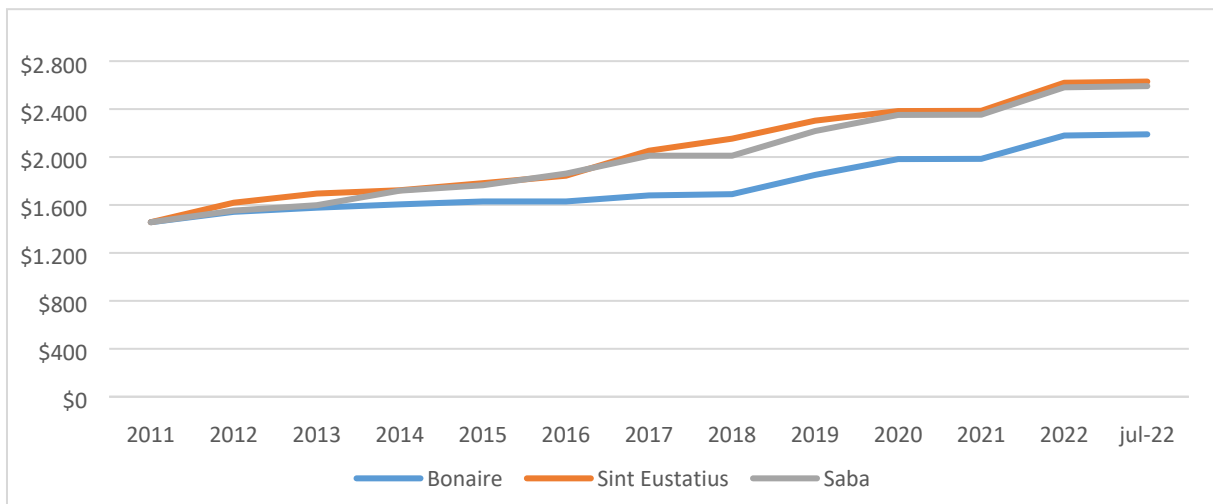
Figuur 3: Ontwikkeling inkomen alleenstaande op Wml-niveau met een kind (USD per maand)

Figuur 4: Ontwikkeling inkomen tweeverdieners op Wml-niveau (USD per maand)

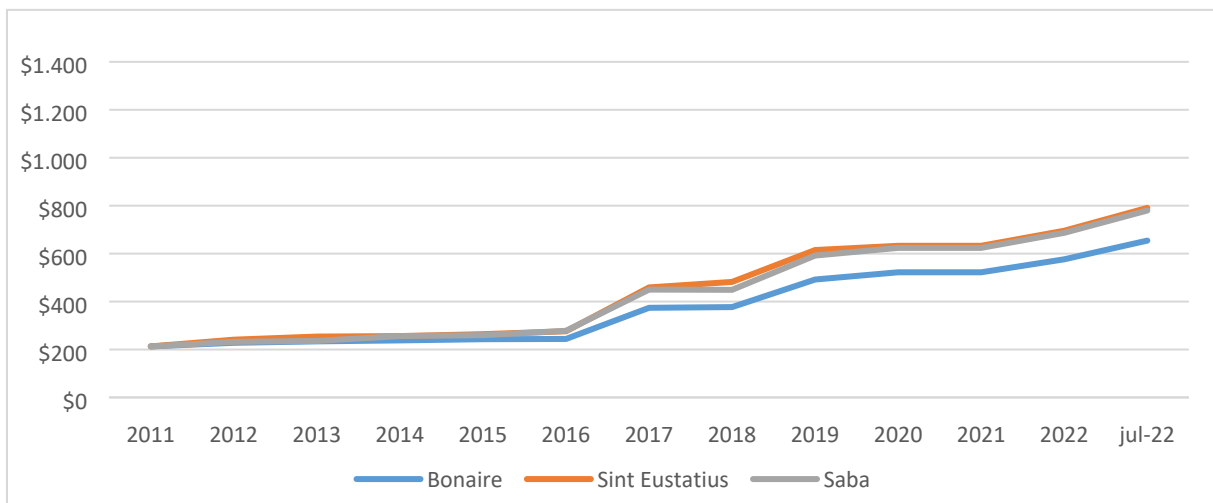

Figuur 5: Ontwikkeling inkomen tweeverdieners op Wml-niveau met een kind (USD per maand)

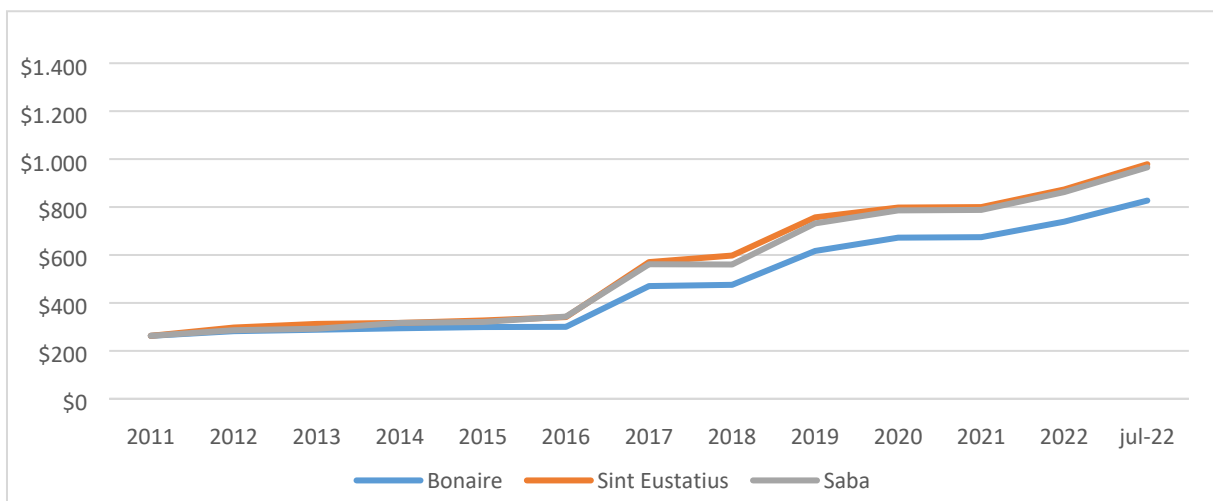

Niet-werkenden

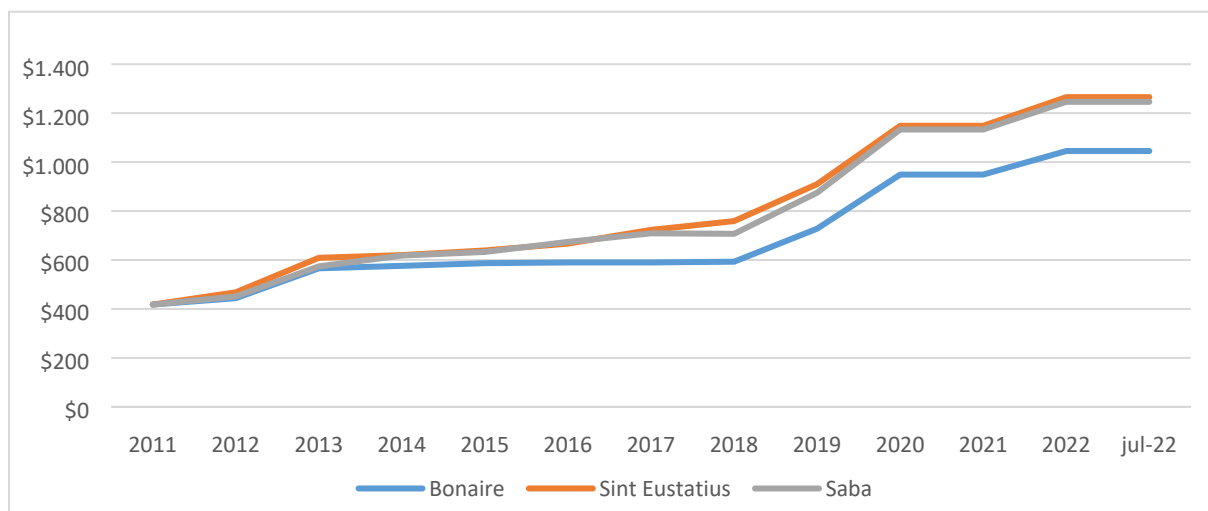
Figuur 6: Alleenstaande onderstand zelfstandig wonend (USD per maand)

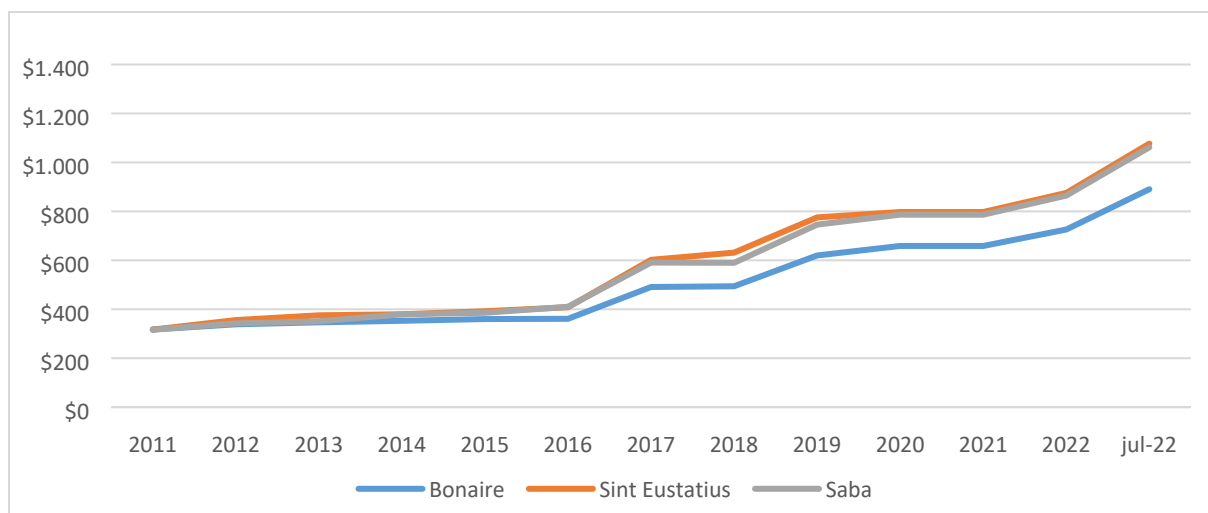
Figuur 7: Alleenstaande onderstand zelfstandig wonend met een kind (USD per maand)

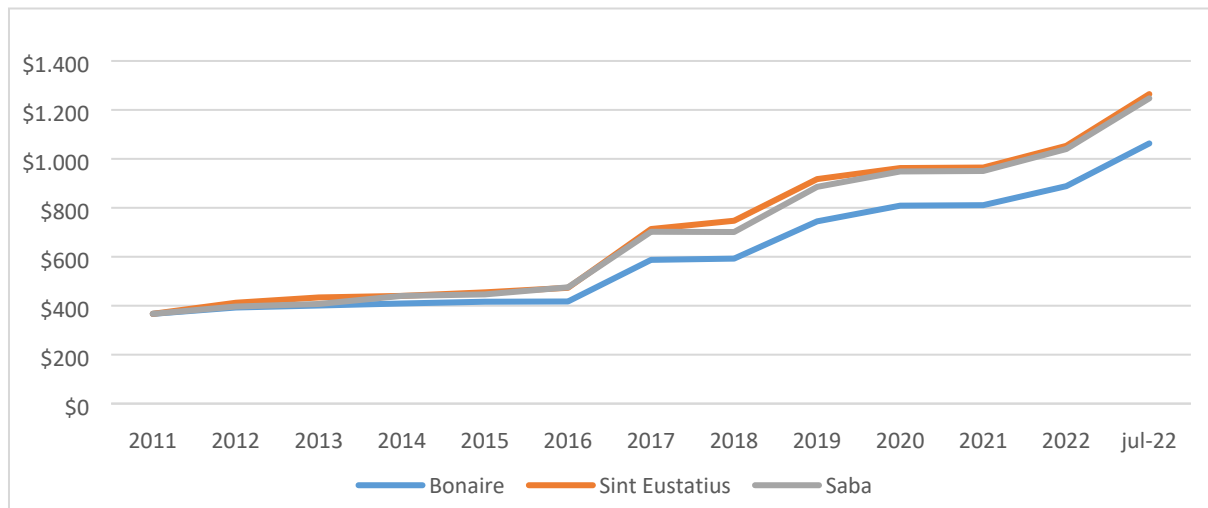
Figuur 8: Alleenstaande onderstand zelfstandig wonend arbeidsongeschikt (USD per maand)

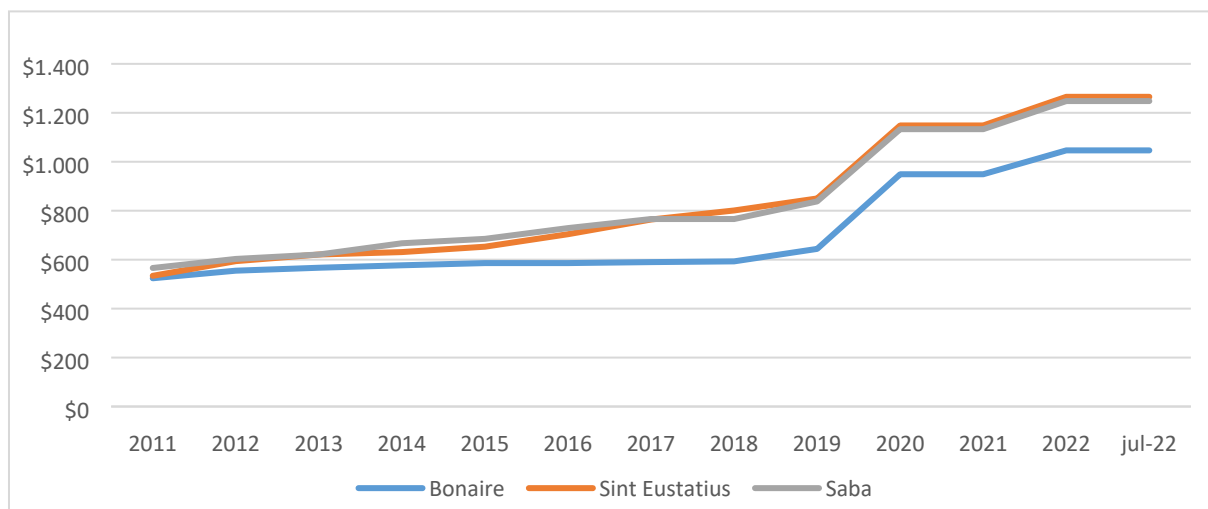
Figuur 9: Gehuwd onderstand zelfstandig wonend (USD per maand)

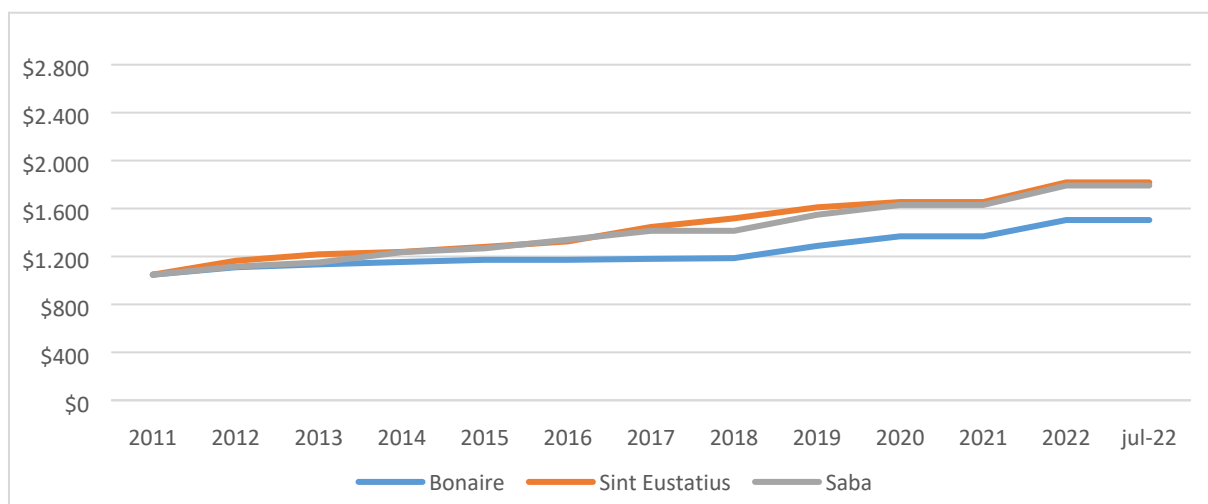
Figuur 10: Gehuwd onderstand zelfstandig wonend een kind (USD per maand)

Figuur 11: AOV-gerechtigde (USD per maand, ervan uitgaande dat de betrokkene voldoet aan de voorwaarden voor de toeslag AOV)³⁹

Figuur 12: Paar met volledige AOV (beiden AOV-gerechtigde leeftijd, USD per maand, eventueel aangevuld met toeslag AOV in geval van onvolledige AOV-opbouw)⁴⁰

³⁹ Voor AOV-gerechtigden op Sint Eustatius en Saba is dit bedrag inclusief de zogenaamde Duurtetoeslag in verband met het prijsverschil ten opzichte van Bonaire.

⁴⁰ Idem.

Paragraaf IV – Bedragen Regioplan geïndexeerd per bestedingscategorie

In de brief aan de Eerste Kamer van 7 december 2018⁴¹ is toegezegd om de cijfers uit het onderzoek van Regioplan jaarlijks te indexeren met de consumentenprijsindexcijfers. In de volgende drie tabellen zijn de uitgaven per maand op Bonaire, Sint Eustatius en Saba in 2022 weergegeven. De bedragen uit het rapport van Regioplan (2018) zijn net als voor de jaren 2019 t/m 2021 per bestedingscategorie per eiland geïndexeerd met de consumentenprijsindex van het jaar ervoor. Als door (ingezet) beleid een kostenverlaging wordt gerealiseerd, zal dit op termijn ook zichtbaar worden in de consumentenprijsindexcijfers per bestedingscategorie. Het is van belang om hierbij op te merken dat de beoogde kostenverlagingen niet altijd van vandaag op morgen gerealiseerd zullen zijn, omdat het terugbrengen van de kosten tot een redelijk niveau gepaard gaat met structurele wijzigingen. Bijvoorbeeld als het gaat om het terugbrengen van de kosten van wonen.

Op Bonaire en Saba is in 2022 ten opzichte van 2021 een lichte kostenstijging waarneembaar in de vaste uitgaven. Dat komt omdat voor beide eilanden de inflatie in 2021 1,7% was. Op Sint Eustatius zijn de kosten nagenoeg hetzelfde gebleven; daar was sprake kleine deflatie van 0,1%.

Tabel 7: Uitgaven per maand op Bonaire in USD

	Alleenstaanden	Paar	Extra volwassenen	Extra kind (0-4)	Extra kind (4-12)	Extra kind (>12)
Woonuitgaven						
Woonkosten (huur/hypotheek)	565	617	103	51	51	51
Water (en vastrecht)	31	51	10	15	10	10
Drinkwater uit de supermarkt	0	0	0	0	0	0
Aanvulling cisterns	0	0	0	0	0	0
Elektriciteit	0	0	0	0	0	0
Regulier elektriciteitsverbruik	44	70	20	26	20	20
Koeling huis	83	102	6	6	6	6
Verzekeringen	19	38,58	19	0	0	0
Bankrekening	0	0	0	0	0	0
Abonnementen	0	0	0	0	0	0
Telefoon, tv en internet	84	93	8	0	0	0
Vervoerskosten	153	184	22	0	0	0
Totale vaste uitgaven	980	1.155	189	99	87	87
Kleding						
Reguliere kleding	27	55	27	27	16	16
Schooluniform	0	0	0	0	16	16
Onderhoud huis en tuin						
Kleinschalig onderhoud en afschrijving inventaris	39	46	11	6	6	6
Legen/onderhoud beerput/septic tank (E)	3	3	3	0	3	3
Tuinafval/puin ophalen	3	3	0	0	0	0
Niet vergoede/extra ziektekosten						
Tandarts	11	22	11	0	0	0
Persoonlijk onvermijdbare kosten (o.a. bril)	18	36	18	5	5	5
School- en studiekosten						
Schriften, pennen, computer	0	0	0	0	6	20
Diverse reserveringsuitgaven (o.a. paspoort, speelgoed)	2	4	2	16	16	16
Totale reserveringsuitgaven	104	169	73	55	69	83
Eten en drinken	218	415	196	131	109	131
Huishoudelijke uitgaven						
Was- en schoonmaakartikelen	8	14	8	6	4	4
Toilet- en keukenpapier	5	10	5	0	3	3
Gas (voedselbereiding)	6	7	1	1	1	1
Persoonlijke verzorging	0	0	0	0	0	0

⁴¹ Kamerstukken I, 2018/19, 35000-IV, nr. C

<i>Diversen (zeep, tandpasta, maandverband etc.)</i>	8	15	8	4	2	2
<i>Kapper</i>	8	15	8	4	8	8
<i>Niet vergoede medicijnen/drogisterijartikelen</i>	9	18	9	3	3	3
<i>Luiers</i>	0	0	0	58	0	0
Kinderopvang	0	0	0	193	77	0
Totaal huishoudelijke uitgaven	262	495	235	400	207	152
Sociale participatie						
<i>Giften voor verjaardagen, feestjes</i>	10	15	5	0	0	0
<i>Recreatie, uitgaan, hobby's (inclusief sport)</i>	5	8	5	0	0	0
<i>Jaarlijkse reis van het eiland (bezoek familie)</i>	32	64	32	16	32	32
Totale uitgaven aan sociale participatie	47	88	42	16	32	32
Totale kosten voor levensonderhoud	1.394	1.907	540	569	396	355

Tabel 8: Uitgaven per maand op Sint Eustatius in USD

	Alleenstaanden	Paar	Extra volwassenen	Extra kind (0-4)	Extra kind (4-12)	Extra kind (>12)
Woonuitgaven						
<i>Woonkosten (huur/hypotheek)</i>	577	625	96	48	48	48
Water (en vastrecht)	41	68	13	24	14	14
<i>Drinkwater uit de supermarkt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Aanvulling cisterns</i>	0	0	0	0	0	0
Elektriciteit	55	82	27	29	19	19
<i>Regulier elektriciteitsverbruik</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Koeling huis</i>	0	0	0	0	0	0
Verzekeringen	20	40,8	20	0	0	0
Bankrekening	0	0	0	0	0	0
Abonnementen	0	0	0	0	0	0
<i>Telefoon, tv en internet</i>	89	96	7	0	0	0
Vervoerskosten	185	185	16	0	0	0
Totale vaste uitgaven	968	1.097	180	101	82	82
Kleding						
<i>Reguliere kleding</i>	26	52	26	26	16	16
<i>Schooluniform</i>	0	0	0	0	16	16
Onderhoud huis en tuin						
<i>Kleinschalig onderhoud en afschrijving inventaris</i>	46	53	13	8	8	8
<i>Legen/onderhoud beerput/septic tank (E)</i>	4	4	4	0	4	4
<i>Tuinafval/puin ophalen</i>	3	3	0	0	0	0
Niet vergoede/extra ziektekosten						
<i>Tandarts</i>	10	20	10	0	0	0
<i>Persoonlijk onvermijdbare kosten (o.a. bril)</i>	17	33	17	4	4	4
School- en studiekosten						
<i>Schriften, pennen, computer</i>	0	0	0	0	7	22
Diverse reserveringsuitgaven (o.a. paspoort, speelgoed)	2	4	2	17	17	17
Totale reserveringsuitgaven	107	169	72	55	71	86
Eten en drinken	222	422	200	132	111	132
Huishoudelijke uitgaven						
<i>Was- en schoonmaakartikelen</i>	9	15	9	7	4	4
<i>Toilet- en keukenpapier</i>	5	11	5	0	3	3
<i>Gas (voedselbereiding)</i>	9	10	9	2	2	2
Persoonlijke verzorging	0	0	0	0	0	0
<i>Diversen (zeep, tandpasta, maandverband etc.)</i>	8	16	8	4	2	2
<i>Kapper</i>	8	16	8	4	7	7
<i>Niet vergoede medicijnen/drogisterijartikelen</i>	7	15	7	3	3	3
<i>Luiers</i>	0	0	0	61	0	0
Kinderopvang	0	0	0	184	61	0
Totaal huishoudelijke uitgaven	268	505	246	397	194	154

Sociale participatie						
<i>Giften voor verjaardagen, feestjes</i>	11	17	6	0	0	0
<i>Recreatie, uitgaan, hobby's (inclusief sport)</i>	7	10	7	0	0	0
<i>Jaarlijkse reis van het eiland (bezoek familie)</i>	44	88	44	22	44	44
Totale uitgaven aan sociale participatie	62	115	56	22	44	44
Totale kosten voor levensonderhoud	1.406	1.886	554	575	391	366

Tabel 9: Uitgaven per maand op Saba in USD

	Alleenstaanden	Paar	Extra volwassenen	Extra kind (0-4)	Extra kind (4-12)	Extra kind (>12)
Woonuitgaven						
<i>Woonkosten (huur/hypotheek)</i>	665	716	102	51	51	51
Water (en vastrecht)	0	0	0	0	0	0
<i>Drinkwater uit de supermarkt</i>	26	51	26	31	20	26
<i>Aanvulling cisterns</i>	18	38	18	9	18	18
Elektriciteit	86	129	26	31	19	19
<i>Regulier elektriciteitsverbruik</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Koeling huis</i>	0	0	0	0	0	0
Verzekeringen	21	43	21	0	0	0
Bankrekening	11	11	11	0	0	0
Abonnementen	0	0	0	0	0	0
<i>Telefoon, tv en internet</i>	88	96	7	0	0	0
Vervoerskosten	197	219	22	0	0	0
Totale vaste uitgaven	1.113	1.302	233	122	110	115
Kleding						
<i>Reguliere kleding</i>	29	59	29	29	19	19
<i>Schooluniform</i>	0	0	0	0	16	16
Onderhoud huis en tuin						
<i>Kleinschalig onderhoud en afschrijving inventaris</i>	50	58	15	8	8	8
<i>Legen/onderhoud beerput/septic tank (E)</i>	5	5	5	0	5	5
<i>Tuinafval/puin ophalen</i>	3	3	0	0	0	0
Niet vergoede/extra ziektekosten						
<i>Tandarts</i>	11	22	11	0	0	0
<i>Persoonlijk onvermijdbare kosten (o.a. bril)</i>	18	36	18	5	5	5
School- en studiekosten						
<i>Schriften, pennen, computer</i>	0	0	0	0	5	21
Diverse reserveringsuitgaven (o.a. paspoort, speelgoed)	2	4	2	18	18	18
Totale reserveringsuitgaven	120	187	81	60	76	91
Eten en drinken	237	450	213	140	118	140
Huishoudelijke uitgaven						
<i>Was- en schoonmaakartikelen</i>	9	16	9	7	4	4
<i>Toilet- en keukenpapier</i>	6	11	6	0	3	3
<i>Gas (voedselbereiding)</i>	12	14	2	2	2	2
Persoonlijke verzorging	0	0	0	0	0	0
<i>Diversen (zeep, tandpasta, maandverband etc.)</i>	9	17	9	4	2	2
<i>Kapper</i>	9	17	9	4	9	9
<i>Niet vergoede medicijnen/drogisterijartikelen</i>	9	18	9	3	3	3
<i>Luiers</i>	0	0	0	64	0	0
Kinderopvang	0	0	0	160	91	0
Totaal huishoudelijke uitgaven	290	543	256	384	233	164
Sociale participatie						
<i>Giften voor verjaardagen, feestjes</i>	11	16	5	0	0	0
<i>Recreatie, uitgaan, hobby's (inclusief sport)</i>	5	9	5	0	0	0
<i>Jaarlijkse reis van het eiland (bezoek familie)</i>	40	80	40	21	40	40
Totale uitgaven aan sociale participatie	56	105	51	21	40	40
Totale kosten voor levensonderhoud	1.578	2.138	620	586	458	409

Paragraaf V – Ontwikkeling van het ijkpunt sociaal minimum per eiland

Vanwege de in paragraaf II toegelichte herziening van de indexeringssystematiek van het ijkpunt sociaal minimum zijn in de onderstaande tabellen de gecorrigeerde bedragen opgenomen van de ontwikkeling van het ijkpunt over de jaren heen. Vanwege de in paragraaf II genoemde redenen zijn de herziene bedragen iets hoger dan de oorspronkelijke ijkpunt bedragen.

Tabel 10: Ijkpunt naar samenstelling huishouden voor Bonaire 2018 t/m 2022 (USD per maand)

	2018	2019	2020	2021	2022
Alleenstaande	\$ 924	\$ 952	\$ 960	\$ 942	\$ 955
Alleenstaande met kind	\$ 1.265	\$ 1.304	\$ 1.319	\$ 1.292	\$ 1.313
Alleenstaande met 2 kinderen	\$ 1.605	\$ 1.656	\$ 1.678	\$ 1.633	\$ 1.661
Paar	\$ 1.316	\$ 1.356	\$ 1.372	\$ 1.346	\$ 1.370
Paar met kind	\$ 1.639	\$ 1.690	\$ 1.711	\$ 1.679	\$ 1.709
Paar met 2 kinderen	\$ 1.962	\$ 2.023	\$ 2.050	\$ 2.020	\$ 2.057

Tabel 11: Ijkpunt naar samenstelling huishouden voor Sint Eustatius 2018 t/m 2022 (USD per maand)

	2018	2019	2020	2021	2022
Alleenstaande	\$ 1.050	\$ 1.061	\$ 1.065	\$ 1.047	\$ 1.032
Alleenstaande met kind	\$ 1.412	\$ 1.429	\$ 1.435	\$ 1.412	\$ 1.401
Alleenstaande met 2 kinderen	\$ 1.774	\$ 1.797	\$ 1.804	\$ 1.786	\$ 1.780
Paar	\$ 1.449	\$ 1.468	\$ 1.472	\$ 1.449	\$ 1.440
Paar met kind	\$ 1.831	\$ 1.855	\$ 1.861	\$ 1.832	\$ 1.827
Paar met 2 kinderen	\$ 2.213	\$ 2.242	\$ 2.249	\$ 2.206	\$ 2.205

Tabel 12: Ijkpunt naar samenstelling huishouden voor Bonaire 2018 t/m 2022 (USD per maand)

	2018	2019	2020	2021	2022
Alleenstaande	\$ 1.064	\$ 1.079	\$ 1.079	\$ 1.075	\$ 1.089
Alleenstaande met kind	\$ 1.421	\$ 1.491	\$ 1.494	\$ 1.485	\$ 1.507
Alleenstaande met 2 kinderen	\$ 1.777	\$ 1.904	\$ 1.910	\$ 1.896	\$ 1.925
Paar	\$ 1.514	\$ 1.544	\$ 1.546	\$ 1.540	\$ 1.564
Paar met kind	\$ 1.872	\$ 1.958	\$ 1.962	\$ 1.951	\$ 1.983
Paar met 2 kinderen	\$ 2.229	\$ 2.371	\$ 2.379	\$ 2.361	\$ 2.402

Paragraaf VI – Besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum per eiland

Sinds 2020 brengt het CBS in beeld hoe het besteedbaar inkomen per huishouden zich verhoudt tot het vastgestelde ijkpunt voor het sociaal minimum per huishouden. In Paragraaf II zijn de statistieken voor Caribisch Nederland breed opgenomen. In de onderstaande tabellen wordt overzicht geboden per eiland. Vanwege de aanpassing in de indexeringswijze van het ijkpunt sociaal minimum (zie paragraaf II voor toelichting) zijn volledigheidshalve de tabellen voor de gehele periode 2018-2020 hier opgenomen.

Tabel 13: Besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2018 - Bonaire

Bonaire	Huishoudens		Personen		Kinderen	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	8.200		19.250		4.050	
Ingedeeld	7.700	100	16.500	100	3.500	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	800	10	1.450	9	350	10
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	1.450	19	2.750	17	650	19
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	1.800	24	3.550	21	900	25
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	2.100	28	4.250	26	1.050	30
Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	2.400	31	4.950	30	1.200	35
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	2.950	38	6.050	37	1.450	42
Niet ingedeeld	500		2.700		550	

Tabel 14: Besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2019 – Bonaire

Bonaire	Huishoudens		Personen		Kinderen	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	8.550		19.850		4.100	
Ingedeeld	8.000	100	17.050	100	3.600	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	800	10	1.450	8	350	9
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	1.500	19	2.800	16	650	18
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	1.950	24	3.750	22	900	25
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	2.250	28	4.550	27	1.150	31
Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	2.600	32	5.250	31	1.300	35
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	3.150	40	6.400	38	1.550	42
Niet ingedeeld	550		2.800		500	

Tabel 15: Besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2020 – Bonaire

Bonaire	Huishoudens		Personen		Kinderen	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	8.600		20.150		4.250	
Ingedeeld	8.000	100	17.050	100	3.650	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	950	12	1.800	11	450	12
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	1.500	19	3.100	18	750	21
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	2.000	25	4.100	24	1.000	27
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	2.300	29	4.800	28	1.150	32
Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	2.750	34	5.700	33	1.400	38
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	3.300	41	6.850	40	1.650	44
Niet ingedeeld	600		3.100		550	

Tabel 16: Besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2018 – Sint Eustatius

Sint Eustatius	Huishoudens	Huishoudens	Personen	Personen	Kinderen	Kinderen
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	1.300		2.900		700	
Ingedeeld	1.250	100	2.550	100	650	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	150	12	300	11	100	15
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	250	20	500	20	150	24
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	350	28	700	27	200	33
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	400	32	800	31	250	39
Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	450	36	900	34	250	41
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	500	42	1.050	41	300	49
Niet ingedeeld	50		350		100	

Tabel 17: Besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2019 – Sint Eustatius

Sint Eustatius	Huishoudens	Huishoudens	Personen	Personen	Kinderen	Kinderen
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	1.350		2.900		700	
Ingedeeld	1.300	100	2.600	100	650	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	150	12	300	11	100	16
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	300	22	550	21	200	29
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	400	29	750	29	250	38
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	450	33	850	33	250	42
Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	450	37	950	37	300	47
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	550	43	1.100	43	350	54
Niet ingedeeld	50		300		50	

Tabel 18: Besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2020 – Sint Eustatius

Sint Eustatius	Huishoudens	Huishoudens	Personen	Personen	Kinderen	Kinderen
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	1.250		2.900		700	
Ingedeeld	1.200	100	2.550	100	650	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	150	12	300	12	100	15
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	250	20	550	21	150	25
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	350	29	750	29	250	37
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	400	33	850	34	250	42
Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	450	39	1.000	39	300	48
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	550	45	1.100	44	350	52
Niet ingedeeld	50		350		50	

Tabel 19: Besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2018 – Saba

Saba	Huishoudens		Personen		Kinderen	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	750		1.600		350	
Ingedeeld	700	100	1.450	100	300	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	50	8	100	7	0	8
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	100	15	200	14	50	15
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	150	21	300	19	50	22
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	200	27	350	24	100	26
Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	250	32	450	30	100	32
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	300	39	550	38	150	44
Niet ingedeeld	50		150		50	

Tabel 20: Besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2019 - Saba

Saba	Huishoudens		Personen		Kinderen	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	750		1.600		350	
Ingedeeld	750	100	1.450	100	300	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	50	10	100	8	0	8
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	100	14	200	13	50	13
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	150	21	250	19	50	23
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	200	27	350	24	100	30
Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	250	32	400	28	100	34
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	300	38	500	36	100	41
Niet ingedeeld	50		150		50	

Tabel 21: Besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2020 - Saba

Saba	Huishoudens		Personen		Kinderen	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	750		1.600		350	
Ingedeeld	700	100	1.450	100	300	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	50	6	100	5	0	7
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	100	11	150	11	50	14
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	150	19	250	18	50	24
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	150	23	300	22	100	29
Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	200	29	400	27	100	35
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	250	34	450	32	100	40
Niet ingedeeld	50		150		50	